

BYZANTINA TINA ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ *

Οἱ Βυζαντινοὶ ἡμῶν πρόγονοι, κληρονόμοι τοῦ σκωπτικοῦ πνεύματος τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, ἥσαν ἐπιρρεπεῖς πρὸς τὰ παρωνύμια. Καὶ παρεπηρεῖτο μὲν ἡ τάσις αὗτη καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον, ώς ἐκ τῶν συλλογῶν τῶν ἔγγραφων φαίνεται, μάλιστα ὅμως εἰς τὰ μεγάλα κέντρα, ὅπου ἡ παρουσία συμμιγοῦς πληθυσμοῦ παρεῖχεν εὔκολον πρὸς τὸ σκῶμμα ἀφορμήν. Τοῦτο π.χ. παρατηρεῖται κατὰ τὴν παλαιοτέραν ἐποχὴν διὰ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς, περὶ

* Βραχυγραφίαι:

Acta	= Miklosich - Müller, Acta et Diplomata.
BVII	= Φαίδωνος Κουκούλε, Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός, τόμ. Α' - Ε'.
Βυζ. Χρον. 10	= Βυζαντινὰ Χρονικά, παράρτ. 10ου τόμου: L. Petit, Actes de l'Athos (Actes de Xenophon).
Βυζ. Χρον. 12	= Βυζαντινὰ Χρονικά, παράρτ. 12ου τόμου: L. Petit - W. Regel, Actes de l'Athos (Actes d'Esphigmenou).
Βυζ. Χρον. 13	= Βυζαντινὰ Χρονικά, παράρτ. 13ου τόμου: Regel - Kuritz - Korabiev, Actes de l'Athos (Actes de Zographou).
Βυζ. Χρον. 17	= Βυζαντινὰ Χρονικά, παράρτ. 17ου τόμου: L. Petit, Actes de l'Athos (Actes de Chilandar).
Ζαμπέλιος	= Σπ. Ζαμπέλιον, Ἰταλοελληνικά.
KΠ	= Εὐμορφοπούλον, Ἐπίσημα Βυζαντινὰ γράμματα (Φιλολογικὸς Σύλλογος Κωνσταντινουπόλεως, τόμ. 25).
Κωνσταντόπολος	= N. Κωνσταντοπούλον, Βυζαντιακὰ μολυβδόβουλλα τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἑλληνικοῦ Νομιμοτικοῦ Μουσείου.
Moritz	= Heinrich Moritz, Die Zunamen bei den byzantinischen Historikern und Chronisten, I und II Teil.
PG	= Migne, Patrologia Graeca.
Vogel - Gardthausen	= Vogel - Gardthausen, Die griechischen Schreiber des Mittelalters und der Renaissance.
Χειματιανὸς	= Δημητρίου Χειματιανοῦ πονήματα διάφορα, ἐν Pitra Analecta sacra et classica, τόμ. 6.

δῶν Δίων ὁ Χρυσόστομος ἔγραφεν· «οὐκ ἔδεισα τὸν ὑμέτερον θροῦν οὐδὲ τὸν γέλωτα, οὐδὲ τὴν ὁργήν, οὐδὲ τοὺς συριγμούς, οὐδὲ τὰ σκώμματα, οἵς πάντας ἐκπλήττετε καὶ πανταχοῦ πάντων ἀεὶ περίεστε καὶ ἴδιωτῶν καὶ βασιλέων»· καὶ πάλιν· «ἄλλος ἐστὲ Ἰλαροὶ καὶ σκῶψαι πάντων δεινότατοι»¹.

Περὶ τῆς γελοιώδους ἐπ' ἵσης γλώσσης τῶν Ἀλεξανδρέων γίνεται βραδύτερον λόγος καὶ εἰς τὰ θαύματα τοῦ ἀγίου Ἀρτεμίου².

«Ο, τι ἐλέχθη διὰ τοὺς Ἀλεξανδρεῖς, ἵσχυει καὶ διὰ τοὺς κατοίκους τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων»³. Πολὺ βραδύτερον, κατὰ τὸν ΙΒ' αἰῶνα λήγοντα, ὁ Μιχαὴλ Χωνιάτης ἔξαίρει ἐπ' ἵσης τὸ φιλοπαῖγμον τῶν κατοίκων τῆς Χαλκίδος⁴. Τόσον δὲ διαδεδομένη ἦτο ἡ τάσις αὗτη πρὸς τὸ σκῶμμα, ὥστε σκόπιμον ἐκρίνετο κατὰ καιροὺς νῦν ἀποτρέπωνται ἀπὸ αὐτοῦ οἱ Χριστιανοί.

Οὕτως δὲ Μ. Βασίλειος ἐτόνιζεν ὅτι ἡτοῦ ἄλλοτρον σπουδαίου ἀνδρὸς νὰ δνειδίῃ «ἀμάθειαν καὶ σώματος ἀρρωστίαν»⁵, λέγοντι δὲ καὶ οἱ κανόνες τῶν ἀγίων Ἀποστόλων· «εἴ τις κληρικὸς χωλὸν ἢ κωφὸν ἢ τυφλὸν ἢ τὰς βάσεις πεπληγμένον χλευάσοι, ἀφοριζέσθω, ὕσαύτως καὶ λαϊκός»⁶, ἀνεφώνει δὲ καὶ Νεῖλος ὁ ἀσκητής· «μὴ σκῶψῃς ἄνθρωπον»⁷.

Παρὰ ταῦτα ἡ κακὴ συνήθεια ἔξηκολούθει. Κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα δὲ Κυρήνης Συνέσιος, γράφων πρὸς τὸν ἀδελφόν του⁸, τοῦ λέγει ὅτι, ὅταν ἔπλεεν ἀπὸ Κυρήνης εἰς Ἀλεξανδρειαν, πολλοὶ τῶν ναυτῶν καὶ ἐπιβατῶν· «κοινῇ οὗτοί τε κάκεῖνοι πεπηρωμένοι πάντες ἐν γέ τι μέρος τοῦ σώματος· τοιγαροῦν ἔως οὐδὲν ἡμῖν δεινὸν ἢν ἐκομψεύοντο καὶ ἐκάλουν ἄλλήλους οὐκ ἀπὸ τῶν ὀνομάτων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀτυχημάτων, δὲ χωλός, δὲ κηλήτης, δὲ ἀριστερόχειρ, δὲ παραβλώψ· ἔκαστος ἐν γέ τι εἶχε τούπισημον καὶ ἡμῖν τὸ τοιοῦτον οὐ μετρίαν παρεῖχε τὴν διατριβήν». Κακὴ συνήθεια, τὴν ὅποιαν βραδύτερον ἔψεξε καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Εὔσταθιος, γράψας· «μισῶ... οἱ καὶ τινα σοφὸν διδάσκαλον πολλοὺς καὶ πολλαχῶς ἐν λόγοις δύματώσαντα, φθόνῳ φερόμενοι, Χοιροβοσκὸν ἐπωνόμασαν»· καὶ πάλιν· «κακώνυμοι ἀνδρες τὸν μὲν σκύλον, τὸν δὲ σκλάβον, τὸν δὲ παγάνον ἢ ἐπονομάζουσιν ἢ καλοῦσιν»⁹.

1. Δίωνος Χρυσοστόμου, Πρὸς Ἀλεξανδρεῖς, 22,99.
2. Ἀθ. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, Varia Graeca sacra, 18,15.
3. Βλ. Σκαρλάτου Βυζαντίου, Ἡ Κωνσταντινούπολις, 1,81· 3,383.
4. Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου, Τὰ σφεζόμενα, 2,27,25 (Λάμπρου).
5. PG, 29,257.
6. Ράλλη - Ποτλῆ, Σύνταγμα, 2,74. Ἐπιθεὶ καὶ 6,481 καὶ ΒΒΠ, 3,297,298.
7. PG, 79,1261.
8. Ἐν τῇ Δ' ἐπιστολῇ του. PG, 66,1329.
9. Εὐσταθίου Θεσσαλονίκης, Προοίμιον εἰς τὸν Ιαμβικὸν κανόνα τοῦ Δαμασκηνοῦ, PG, 136,509. Ἐννοεῖται ὅτι πολλάκις τὰ παρωνύμια δὲν ἔθεωροῦντο φογερά. Παρόμοιόν τι διὰ τοὺς Λατίνους σημειοῖ καὶ ὁ Πλούταρχος, ἐν τῷ βίῳ τοῦ Κοριολανοῦ, 11, γράφων· «Ρωμαῖοι τῶν σωματικῶν οὐ μόνον Σύλλας οὐδὲ

*Ησαν δὲ πολλαὶ αἱ ἀφορμαί, ἐξ ὧν ἔπλαττον παρωνύμια οἱ Βυζαντινοί, καὶ δὴ ἡ σωματικὴ τοῦ ἀνθρώπου διαμόρφωσις, ἡ σωματικὴ ἢ πνευματικὴ ἴκανότης ἢ ἀναπηρία, αἱ συνήθειαι, καὶ δὴ αἱ ἰδιαίτεραι, αἱ λέξεις ἢ φράσεις τὰς δοίας συνήθως ἢ κατὰ κατάχρησιν μετεχειοῦσετό τις, ὁ χαρακτὴρ τοῦ ἀτόμου, ἡ πολυφαγία ἢ πολυποσία, ὁ πλοῦτος ἢ ἡ πτωχεία, ἡ πρὸς καλλωπισμὸν τάσις ἢ τὸ ἀτημέλητον κτλ.

Εἶναι δὲ ἡ ἔξετασις τῶν Βυζαντινῶν παρωνυμίων ἀπὸ πολλῶν ἀπόψεων χοήσιμος· αὐτῇ διαφωτίζει τὸ πνεῦμα καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ Βυζαντινοῦ λαοῦ, τὴν πίστιν καὶ πρόληψιν αὐτοῦ, τὴν περὶ τοῦ βίου ἀντίληψίν του, τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τοὺς θεσμούς του καὶ ἐν γένει τὸν πολιτισμόν του. Οὐδὲ εἶναι μικροτέρα ἡ σημασία αὐτῶν καὶ διὰ τὴν ἴστορίαν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, ἀφ' οὗ πολλὰ τούτων οὐ μόνον διασφέζουσιν ἀρχαίας λέξεις, ἐνίοτε μὴ κατακεχωρισμένας ἐν τοῖς λεξικοῖς, ἀλλὰ καὶ δίδουσι τὴν παλαιοτέραν μνείαν ἢ τὸν τύπον μιᾶς λέξεως σωζομένης σήμερον¹.

Πηγαὶ ἐξ ὧν δυνάμεθα νὰ συγχεντρώσωμεν σημαντικὸν ἀριθμὸν παρωνυμίων εἰναι κυρίως οἱ Βυζαντινοὶ ἴστορικοὶ καὶ χρονογράφοι, τὰ ἰδιωτικὰ ἔγγραφα, τὰ δόπια, πλὴν τῶν παπύρων, δὲν ὑπερβαίνοντι τὸν Ι' αἰῶνα, τὰ σκωπτικὰ ποιήματα καὶ σκωπτικοῦ περιεχομένου κείμενα καὶ τὰ μολυβδόβουλλα. Σημαντικὸν ἐννοεῖται ἀριθμὸν παρωνυμίων παρέχουσι καὶ οἱ διάφοροι κατάλογοι χειρογράφων. Ἐπειδὴ δὲ πολλὰ τῶν παρωνυμίων προῆλθον ἐκ συγκρίσεως πρὸς ἴδιότητας διαφόρων ζῴων, διὰ τοῦτο, πρὸς ἀκριβῆ αὐτῶν ἔρμηνείαν, συμβάλλουσι καὶ τὰ δνειροκριτικὰ βιβλία, καὶ ἵδια τοῦ Ἀρτεμιδώρου τὰ δνειροκριτικὰ καὶ τὸ δνειροκριτικὸν τοῦ Ἀχμέτ, τὰ δόπια ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο μᾶς παρέχουσιν ἀξιολόγους πληροφορίας ἀναγράφοντα τὰς σχετικὰς λαϊκὰς δοξασίας.

Ἡ ἔρμηνεία ἐνὸς Βυζαντινοῦ παρωνυμίου ἡ εἶναι ἐκ τῶν συμφραζομένων σαφῆς ἢ δέον νὰ ἔξαχθῃ ἐκ τῆς σημασίας τοῦ ἀντιστοίχου σκόμματος κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἢ τὴν σημερινὴν ἐποχὴν. Καὶ ἐφ' ὅσον μὲν αἱ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιόδους ἔρμηνεῖαι συμπίπτουσι, τὸ πρᾶγμα εἶναι εὔκολον, συχνὰ δημοσίως συμβαίνει εἰς τὸ σκόμμα ἄλλη ν' ἀποδίδεται σημασία κατὰ τὴν ἀρχαίαν ἐποχὴν καὶ ἄλλη σήμερον. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἔγγύτερον πρὸς τὴν ἀκριβῆ ἔρμηνείαν τοῦ Βυζαντινοῦ παρωνυμίου θὰ εἴμεθα, ἐὰν λάβωμεν ὅπ' ὅψιν πῶς οἱ νεώτεροι Ἑλληνες ἔρμηνεύουσιν αὐτό, τοῦτο δέ, διότι, καίτοι οἱ Βυζαντινοὶ κεῖνται μεταξὺ τῶν ἀρχαίων καὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων, ἐν τούτοις στενότερον μὲ τοὺς δευτέρους συνδέονται.

Νύγρους οὐδὲ Ρούφους ἄλλὰ καὶ Καικοὺς καὶ Κλωδίους ἐπωνυμίας τίθενται καλῶς ἐθίζοντες μήτε τυφλότητα μήτε ἄλλην τινὰ σωματικὴν ἀτυχίαν ὀνειδος ἡγείσθαι μηδὲ λοιδορίαν, ἄλλ' ὡς οἰκείοις ὑπακούειν ὄνόμασιν».

1. Πβ. καὶ Γ. Χατζιδάκι, Συμβολὴ εἰς τὴν ἴστορίαν τῆς μεσαιωνικῆς ἡμῶν γλώσσης (Πεντηκονταετηρίς Πανεπιστημίου, 172).

Δυσκολίαν ἐπ' ἵσης κατὰ τὴν ἔρμηνείαν τῶν Βυζαντινῶν παρωνυμίων παρέχει ὅτι σήμερον εἰς τὸ αὐτὸ παρωνύμιον διάφορος κατὰ τόπους ἀποδίδεται ἔρμηνεία.

Ἐρμηνεύων ὡρισμένα Βυζαντινὰ παρωνύμια ἐπιθυμῶ νὰ δηλώσω ὅτι δὲν θὰ κάμω λόγον περὶ πάντων τῶν ἐν ταῖς πηγαῖς ἀναφερομένων παρωνυμίων, ἀλλὰ περὶ ὡρισμένων μόνον, ἡ ἀκριβῆς ἔρμηνεία τῶν ὅποιων δὲν εἶναι σαφῆς ἢ περὶ ὧν ἡ τὰ δρυθὰ δὲν ἀνεκοινώθησαν ἢ οὐδὲν ἐλέχθη. Ἐρμηνεύων, λέγω, ὡρισμένα παρωνύμια, δὲν παραπέμπω εἰς πάσας τὰς πηγὰς ἐν αἷς ἔκαστον αὐτῶν ἀναφέρεται, διότι δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ σκολὸς τῆς παρούσης μελέτης. Ἐγὼ παραπέμπω εἰς ὡρισμένα κείμενα, ἵνα πιστοποιηθῇ τοῦ παρωνυμίου ἡ ὑπαρξία, ἡ δ' ἀναγραφὴ πασῶν τῶν πηγῶν ἐν αἷς τοῦτο μνημονεύεται εἶναι ἔργον μιᾶς Βυζαντινῆς προσωπογραφίας.

Τινὰ τῶν Βυζαντινῶν παρωνυμίων ὑποδεικνύει ὁ μακαρίτης Συνόδης Παπαδημητρίου, κρίνων τὸ ἔργον τοῦ Heinrich Moritz, *Die Zunamen bei den byzantinischen Historikern und Chronisten, I und II Teil*¹, χωρὶς πάντοτε νὰ ἔρμηνεύῃ αὐτά, εἴτα ὁ Γ. Χατζιδάκις², πλείονα δὲ ὁ Moritz ἐν τῇ προμνημονευθείσῃ μελέτῃ του, ἀναγράφων μὲν τὴν λέξιν τὴν πρὸς τὸ παρωνύμιον σχετιζομένην, μὴ διασυφηνίζων δημοσίᾳ τὴν αἰτίαν τῆς ὀνομασίας· π.χ. σημειοῖ ἀπλῶς Λαγώς (Hase), Αὔλουρος (Kater), Σκωλήκης (Wurm), Σεισμὸς (Erdbeben), Πετεινὸς (Haushan), Χρυσόχειρ (Goldhand), Λαρδότυρος (Speck und Käse)³.

Ως θὰ ᾖ ὁ ἀναγνώστης, διὰ τῆς παρούσης μελέτης ἡ δίδεται ἔρμηνεία μὴ ἀναγεγραμμένων παρωνυμίων ἢ διορθοῦνται τινες τῶν γνωμῶν τῶν εἰρημένων ἔρευνητῶν περὶ σημειωθέντων ἥδη.

ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ

Α' - ΕΞ ΙΔΙΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΣΩΠΟΥ

Ἐν ἔγγραφοις φέρονται τὰ παρωνύμια *Καλοειδῆς* καὶ *Καλοειδᾶς*⁴ δηλοῦντα τὸν ὠραῖον τὴν ὄψιν, ὡς ἀντιστρόφως τὸ ἐκ σημειώματος τοῦ 1479 γνωστὸν *Κακαΐδᾶς*⁵ δηλοῦν τὸν αἰσχρὸν τὴν ὄψιν, ὅστις σήμερον λέγεται *κακοειδῆς*.

1. Ἐν Βυζαντινῶν μάλιστα Χρονικῶν, τόμ. 5,720,729.

2. Γ. Χατζιδάκι, "Ἐνθ' ἀν., 169 ἐξ. Βλ. τοῦ αὐτοῦ καὶ τὴν βιβλιοκρισίαν τοῦ ἔργου τοῦ Moritz, ἐν MNE, 2,522 ἐξ.

3. Βλ. Moritz, *Die Zunamen*, 2,16,17,19,31,52.

4. *Acta*, 1,370,371.

5. *Vogel-Gardthausen*, 169.

Παρὰ τοῖς συνεχίζουσι τὸν Θεοφάνη (667,15) ἔχομεν μνημονευόμενον τὸν Νικόλαον *Σκουτελόπτην*. Τὸ παρωνύμιον τοῦτο παραδίδεται καὶ ὡς *Σκουτέλωψις*¹ καὶ *Σκουτέλωψ*².

Ο Moritz νομίζει ὅτι οὗτος ἐκλήθη ὁ Νικόλαος ὡς ἔχων στρογγύλους δφθαλμούς³, ὁ δὲ Συνόδης Παπαδημητοίου διὰ τὴν λαιμαργίαν αὐτοῦ, διότι, ὡς λέγει, δὲν εἶναι πιστευτὸν νὰ ληφθῇ ἡ λ. σκουτέλλιν πρὸς δήλωσιν τοῦ στρογγύλου⁴.

Σκουτέλωψ είναι ὁ ἔχων ὅμματα ὅμοιάζοντα πρὸς σκουτέλλιον, μεγάλα ἐπομένως. Τοῦτον καὶ σήμερον σκουτελλομάτην καλοῦσιν οἱ Μανιᾶται.

Τῷ παρωνυμίῳ τούτῳ συνωνυμοῦσι τό τε *Μειζομάτης*⁵ καὶ τὸ *Βοϊδομάτης* (Βυζ. Χρον., 13,13), ὁ βιώπης δῆλα δῆ.

Τὸ ἐκ τῶν ἐγγράφων παραδεδομένον *Καλαμάτης* (Acta, 1,371) δηλοῖ τὸν ὠραίους δφθαλμοὺς ἔχοντα⁶, ἐν φ τὸ *Μανδομάτης* (Acta, 2,498) τὸν μελανόφθαλμον.

Ἐκ τῆς παρομοιώσεως τῶν δφθαλμῶν πρὸς τοὺς τοῦ ζαγαρίου, τοῦ θηρευτικοῦ κυνὸς τουτέστι, προέκυψε τὸ παρωνύμιον *Ζαγαρομάτης*⁷, πρὸς τοὺς τοῦ πτηνοῦ δὲ τὸ *Πουλλομάτης*⁸. Ἀφ' ἑτέρου τὸ *Χανιδομάτης* (Acta, 4,57) δηλοῖ τὸν ἔχοντα μικροὺς δφθαλμοὺς ὡς χάντρες.

Ἐκ τῆς τοιαύτης ἢ τοιαύτης κατασκευῆς τῆς φινὸς ἔχομεν τὰ παρωνύμια *Στραβομάτης*⁹ καὶ *Σκυλλομάτης*¹⁰. Τέλος Ὁρομάγουλος¹¹ ἐπεκλήθη τις ὡς ἐπιμήκεις ἔχων παρειάς, νῦν γαϊδουροκάτηρος.

1. Νικήτα Παφλαγόνος, Ἰγνατίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως βίος (PG, 105,521).

2. Γενεσίου, Βασιλειῶν Δ', 100,14.

3. Moritz, 1,50.

4. Σ. Παπαδημητού, ἐν Βυζαντ. Χρονικ., τόμ. 6,175.

5. Παναρέτου, Χρονικὸν Τραπεζοῦντος (ἐν Tafel, Eustathii opuscula, 363). Πβ. τὸ σημερινὸν ἐπίθετον τῆς Παναγίας *Μεγαλομάτα*. Φ. Κονκουλέ, Ἐπίθετά τινα τῆς Θεοτόκου, ἐν Ἡμερολ. Μεγάλης Ἑλλάδος τοῦ 1932, σ. 439.

6. Πβ. τὸ ἐπίθετον τῆς Παναγίας *Καλομάτα*, ἐξ οὗ τὸ ὄνομα τῆς Μεσσηνιακῆς πόλεως *Καλαμάτας*.

7. Γ. Ἀκροπολίτου, Χρονικὴ συγγραφή, 155,8 (Heisenberg). Acta, 5, 259· 6,191. Ἐπιθι καὶ Moritz, 2,50.

8. Ἐπιθι Σπ. Λάμπρου, ἐν N. Ἑλληνομνήμονι, 6,273.

9. Moritz, 1,16,53.

10. Acta, 5,114. Τὸ ἐπίθετον καὶ ἐν χρυσοβούλλῳ Στεφάνου Κράλη Σερβίας ὑπὲρ τῆς παρὰ τὰς Σέρρας μονῆς τοῦ Προδρόμου (Κ. Σάθα, Μεσ. βιβλ., 1,238). Ἐν Αιτωλίᾳ φέρεται νῦν τὸ ἐπίθετον *Γουργομάτης*, σημαίνον τὸν ἔχοντα πεπλατυμένην φίνα, ὡς ὁ χοῖρος.

11. Θεοφάνους, Χρονογρ., 398,10. Λέοντος Γραμματικοῦ, Χρον., 179,5.

Β' - ΕΚ ΤΗΣ ΙΔΙΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΧΡΩΜΑΤΟΣ ΤΩΝ ΤΡΙΧΩΝ
ΚΑΙ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Ἐκ μολυβδοβούλλου ἔχομεν τὸ παρωνύμιον *Καλόμαλλος*¹, ὁ ὥραιαν κόμην ἔχων, ἐξ ἐγγράφων δὲ καὶ κειμένων *Καράμαλλος*², ὅπερ δηλοῖ τὸν ἔχοντα μελαίνας τὰς τρίχας τῆς κόμης. Παρὰ τὸ Καράμαλλος ἔχομεν τὸ *Καπιογένης*, ὅπερ ὁ μὲν Moritz (2,20) συνδέει πρὸς τὸ καπνὸς ὄμολογῶν ὅτι δὲν δύναται νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν σημασίαν αὐτοῦ, ὁ δὲ Συνόδης Παπαδημητοίου (Βυζ. Χρον., 5,726· 6,170) θέλει ως σημαῖνον ἔκεινον, οὗτονος αἱ τρίχες τοῦ πώγωνος ἔχουσι χρῶμα καπνοῦ.

Δεδομένου ὅτι καπνηρὸς τὴν ὅψιν ἐλέγετο, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν λευκόν, ὁ μελαφός³, τὸ Καπνογένης δηλοῖ τὸν ἐν ἐγγράφοις παραδεδομένον *Μανδογένην* (Βυζ. Χρον., 10,23,60· 13,145), τὸν οὗτον καὶ νῦν καλούμενον.

Παρὰ τὸ Καράμαλλος ἔχομεν καὶ *Ἄσπρομαλλος* (Ζαμπέλιος, 178), ὁ λευκὴν κόμην ἔχων, παρ' ὃ καὶ *Ἄσπρογένης*⁴, *Χρυσομάλλης* (ΚΠ, 25,165) καὶ *Χρυσομαλλᾶς*⁵, ὁ ξανθὴν κόμην ἔχων, ὁ ἄλλως *Χρυσοκέφαλος* (Acta, 2,424).

Στραβοτοιχάρης ἐλέχθη ὁ ἔχων οὐχὶ εὐθείας ἀλλὰ διεστραμμένας τὰς τρίχας τῆς κόμης⁶, *Κουρκομάλλης*, Κρικομάλλης τουτέστιν, ὁ ἔχων γυρὸν τὸ τρίχωμα τῆς κεφαλῆς, νῦν κοινῶς σγουρομάλλης ἦ, ως ἐν Μάνῃ, κρικελλός⁷, ὁ παρ' ἀρχαίοις στρεψίμαλλος⁸, ὁ καὶ παρὰ Βυζαντινοῖς *Σγονδός*⁹.

1. Κωνσταντόποντος, σ. 164, ἀριθ. 635.

2. Trincheria, Syll., 77. Ζαμπέλιος, 157. Δὲν τυγχάνει τοῦ ὄρθοῦ δ Moritz, 2,48, ὅταν νομίζῃ ὅτι τὸ Καράμαλλος ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ *Ομηρικὸν καρηκομόνων*.

3. «Ο τὴν μορφὴν ώραιιῶν, ὁ καπνηρὸς τὴν ὅψιν», Κωνσταντίνου Μανασσῆ, Τῶν κατ' *Ἀρίστανδρον* καὶ *Καλλιθέαν* ἐννέα λόγων, Θ', 57. «Οὔτε λευκὸς ἦν καὶ χιονώδης οὔτε μὴν ἄγαν καπνηρὸς ως οἱ πολὺν τὸν ἥλιον ἐπὶ τοῦ προσώπου δεξάμενοι εἰς οὓς προσέβλεψαν ἀκτίνες θερμότερον», Νικήτα Χωνιάτου, Χρον. διήγ., 69,5.

4. Acta, 3,334. Κατὰ τὸ *Άσπρογένης* ἐν *Ἀπυράνθῳ* τῆς Νάξου ἔχομεν καὶ *Φυρρο(γ)ένης*, ὁ πυρρόχρονον τὸ γένειον ἔχων.

5. *Ο Θεόδωρος Πρόδρομος*, Τὰ κατὰ Ροδάνθην καὶ Δοσικλέα, 2,131, εἰπε· «λευκὸς τὸ χρῶμα χρυσοειδῆς τὴν τρίχα».

6. Moritz, "Ἐνθ'" ἀν. Δὲν ἔχει δίκαιον δ Moritz (2,48), ὅταν νομίζῃ ὅτι ἡ λ. ως πρῶτον συνθετικὸν ἔχει τὸ στραβός, ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ παραβλώφ.

7. Acta, 5,42. Βλ. καὶ Φ. Κουκούλης, Βυζαντινῶν τινῶν ἀπιθέτων σημασία καὶ ὄρθογραφία (*Ἐπετ. Εταιρ. Βυζ. Σπουδ.*, 5,9).

8. Οἱ ἀρχαῖοι ἐννοεῖται διὰ τοῦ στρεψίμαλλος ἐδήλουν τὸν μὴ ἀπλοῦν. Εὐσταθίος, Παρεκβ., 1561,36.

9. Κωνσταντόποντος, σ. 134, ἀριθ. 498.

Πλὴν τοῦ Καπνογένης, ἔχομεν ἀφ' ἑνὸς *Μακρογένης*¹, *Πλατογένης*² καὶ *Εὐμορφογένης*³, ὃ ἔχων δῆλα δὴ μακρόν, πλατὺ ἢ ώραιον τὸ γένειον, ἀφ' ἑτέρου δὲ *Κορεψογένης*⁴, ὃ ἔχων τὴν συνήθειαν νὰ κείρῃ τὸ γένειον. Τὸ *Ψαρομήλιγγος*⁵ δηλοῖ τὸν μιξοπόλιον κατὰ τὰς μήνιγγας, ἐν φ' τὸ μὲν *Ξανθός*⁶, τὸν ξανθὰς τρίχας ἔχοντα, τὸ *Πυρρός*, τὸν κοινῶς κοκκινοτρίχην⁷, τὸ δὲ *Μαλλέας*⁸, τὸν δασύτριχον, τὸν κοινῶς μαλλιαρόν⁹.

*Μυστάκων*¹⁰ εἶναι οὐχὶ ἀπλῶς ὁ τρέφων μύστακι, ως θέλει ὁ Moritz, ἀλλ' ὁ μέγαν τοιοῦτον ἔχων, ἀφ' οὗ ἡ κατάληξις -ων εἶναι μεγεθυντική. Τὴν δνομασίαν διεσάφησεν ὁ Θεοφύλακτος Σιμοκάττης (55,23) γράφων: «τὸν Ἱωάννην, φτερὸν ἐπώνυμον τὸ τῆς ὑπερφάς χελύνης κατάκομον, ὃν δὴ καὶ Μυστάκωνα προσηγόρευν Ρωμαῖοι». Ἐν μολυβδοβούλλοις ἔχομεν καὶ τὸν τύπον *Μουστακᾶς*¹¹.

'Ο συνήθως ἀναφερόμενος *Φαλακρὸς*¹² ἢ *Φαρακλὸς*¹³ εἶναι ὁ ἀντὶ πλουσίας κόμης ἔχων φαλάκραν. Τούτῳ συνωνυμεῖ τὸ *Κουρούπης*¹⁴, ἐκεῖνος δῆλα δή, τοῦ ὅποίου φαίνεται τὸ κουρούπι, ως σκωπτικῶς καλεῖται ἡ κεφαλή.

'Η μήτηρ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἦτο τὸ γένος *Καρβανοψῆνα*. Οὐχὶ ὁρθῶς ὁ Moritz (2,50) τὸ καρβώνοψις θεωρεῖ δηλοῦν τὸν ἔχοντα μέλανας τοὺς ὄφθαλμούς, ως ὁ ἀνθραξ. Καρβώνοψις εἶναι ὁ ἔχων τὴν ὄψιν μαύρην ως τὸ κάρβουνον, ὁ ἀλλως *Μαῦρος*¹⁵ ἢ *Μαυρέας*¹⁶, ὁ τῶν ἀρχαίων Μαυρίων. Τὸ *Μελα(γ)ροινὸς*¹⁷ ἀφ' ἑτέρου δηλοῖ οὐχὶ τὸν ἐντελῶς μαῦρον, ἀλλὰ τὸν ὑπομέλανα τὴν ὄψιν, τὸν μελάγχρουν.

1. Βυζ. Χρον., 10,23· 13,145· 17,28.

2. Ζαμπέλιος, 153,177.

3. Acta, 1,374.

4. Trincheria, Syll., 558.

5. Acta, 3,235. Καὶ σήμερον ὁ τοιοῦτος λέγεται ψαρομήλιγγος ἢ ψαρομηλιγγάτος.

6. Acta, 4,190.

7. Βυζ. Χρον., 17,63. Οὗτος ἐν τοῖς παπύροις καλεῖται ὀξύτριξ. C. Wessely, Griechische Papyrusurkunden kleineren Formats, No 151.

8. Βυζ. Χρον., 13,24· 17,17.

9. Καὶ νῦν οἱ Πόντιοι μαλλέαν καλοῦσι τὸν δασύτριχον.

10. Θεοφάνος, Χρονογρ., 341,57 (de Boor). Βυζ. Χρον., 10,23· 17,24. 'Ο Μυστάκων νῦν ἐν Μάνη λέγεται *Μουστακάς*. Φ. Κουκούλη, Περὶ τῶν καταλήξεων -έας, -βρόχι, -αῖος (Λεξικ. Αρχ., 6,251).

11. Κωνσταντόπολος, σ. 173, ἀριθ. 664.

12. ΚΠ, 25,168.

13. Trincheria, Syll., 363.

14. Acta, 6,252. Βυζ. Χρον., 10,75. Τὸν Κουρούπην οἱ Καρπάθιοι *Κουρούκην* λέγουσι.

15. ΚΠ, 2,163.

16. Acta, 5,279.

17. Βυζ. Χρον., 17,79· Acta, 1,372· ΚΠ, 25,163.

Τὸ ἐκ τῶν ἔγγονών γνωστὸν παρωνύμιον *Χολοήδης*¹ (γρ. Χολοειδῆς) σημαίνει τὸν ἔχοντα κιτρινοπράσινον τὸ χρῶμα τοῦ προσώπου, συνωνυμοῦν τῷ ἐπὶ Ἰσης γνωστῷ *Χλωρός*². *Χλωροπόδης*³ ἐπειτα εἶναι ὁ ἔχων κιτρινόχρονος τοὺς πόδας.

Εἰς τὴν ἀνωτέρῳ κατηγορίᾳ δὲν πρέπει νὰ καταλέξωμεν τὸ παρωνύμιον *Χρυσόλαιμος*⁴, τὸ δποῖον δὲν δηλοῖ τὸν χρυσόχροον τὸν τράχηλον ἔχοντα, ἀλλὰ τὸν ὠφαιοτράχηλον, τοῦ χρυσοῦ πρὸς δήλωσιν ὠφαιότητος ἐκλαμβανομένου.

*Ἄσπρόκωλος*⁵ εἶναι ὁ λευκόπρωκτος, *Στλιβοπέτσης*⁶ ὁ ἀποστύλβον ἔχων τὸ δέρμα, *Μαυρόποδος*⁷ δὲ ἡ *Μαυροπόδης*⁸ ὁ μελάγχορος τοὺς πόδας, ὁ τῶν ἀρχαίων Μελάμπους. Τέλος *Μαυρορράχης*⁹ εἶναι ὁ μελανοῦ χρώματος ὠμοπλάτην ἔχων, *Μαυρομάτης*¹⁰ ὁ μελανόφθαλμος καὶ *Δίκορος*¹¹ ὁ ἐπεροχρόοντος τὰς κόρας τῶν ὀφθαλμῶν ἔχων.

Γ' - ΕΚ ΣΩΜΑΤΙΚΩΝ ΙΚΑΝΟΤΗΤΩΝ

Νικηφόρος ὁ Βρυέννιος ἐν τῇ ἱστορίᾳ του ἀναφέρει Ἀλέξιον τὸν Χάρωνα¹², προσθέτων ὅτι τὸ ἐπώνυμον οὗτος ἔλαβεν ἐκ τῆς ἀνδρείας· «τόν τινα γὰρ τῶν ἐναντίων βαλὼν, ἐπεὶ νεκρὸν ἀποδέδειχε, Χάρων ἐντεῦθεν ἐπωνυμάσθη».

Νικήταν καὶ Κωνσταντίνον *Τρίψυχον* ἀναφέρει ὁ Νικήτας Χωνιάτης¹³, Βασίλειον δὲ *Τρίψυχον* ἔγγονον τοῦ 1166¹⁴. Τὸ ἐπίθετον ἀσφαλῶς ἀπεδόθη εἰς ἔκεινον, δστις, πολλάκις κινδυνεύων, δὲν ἀπέθνησκεν, ὡς ἐὰν εἴχε τρεῖς

1. Acta, 1,374,375.

2. Acta, 1,371.

3. Χωματιανός, 553. Ἐν τῷ Ὁνειροκριτικῷ τοῦ Ἀχμέτ (162,20· Drexli) κεῖται· «χρῶμα τὸ χλωροειδὲς κίτρινον».

4. Trincheria, Syll., 359.

5. Acta, 5,26.

6. Acta, 5,29. Ἐν Acta, 5,33 καὶ Στλιβοπετσᾶτος.

7. Acta, 6,41.

8. Acta, 6,231. Ο κατὰ τὸν IA' αἰῶνα γνωστὸς ἀρχιεπίσκοπος Εὐχαῖτων Ιωάννης ἔξελληνιζει τὸ ἐπίθετόν του εἰς *Μαυρόπους*.

9. Spata, Diplomi Greci Siciliani inediti, 66.

10. Acta, 2,498.

11. Μαλάλα, Χρονογρ., 399,2. Θεοφάνος, Χρονογρ., 1,137,2.

12. Νικηφόρου Βρυέννιου, Ἰστορ., 19,7. Βυζ. Χρον., 13,6. P. Lemire, Actes de Kutlumus, 134.

13. Νικήτα Χωνιάτου, Χρον. διήγ., 177,24· 348,20.

14. L. Petit, Documents inédits sur le concile de 1166 et ses adversaires (Βυζαντ. Χρονικ., 11,479). Τὸν τρίψυχον νῦν οἱ Ρόδιοι καλοῦσιν ἐπτάπνοον ('Εφημ. Φιλομαθῶν, 10,2178).

ψυχάς. Είναι δῆλα δὴ ἀνάλογον πρὸς τὸ παρὸν Ἡσυχίῳ ἐννεάψυχος¹ καὶ τὸ σημερινὸν ἑφτάψυχος, τὸ χρησιμοποιούμενον πρὸς δήλωσιν τοῦ σφόδρα καρτερικοῦ.

²Ἐν τῇ χρονογραφίᾳ τοῦ Θεοφάνους (468,27) ἀναφέρεται τις Χρυσοχέοης. Τὸ ἐπίθετον ὁ Moritz (2,52) ἔρμηνει διὰ τοῦ Goldhand. Οὗτοῦ θὰ ὠνομάσθη οὐχὶ ὁ ἐκ χρυσοῦ χειρα ἔχων, ἀλλ᾽ ὁ λίαν περὶ τι ἐπιτήδειος. Καὶ σήμερον «αὐτὴ εἶναι μιὰ χρυσοχέρα», λέγομεν περὶ γυναικὸς λίαν ἐπιτηδείου εἰς τὸ φάρειν καὶ τὸ κεντεῖν.

³Ἄς μὴ παρασιωπήσωμεν δὲ ὅτι σήμερον, κατὰ ἀντίφρασιν, χρυσοχέοης λέγεται καὶ ὁ μὴ κρατῶν τῆς χειρός, ὁ κλέπτης. Κατὰ ἀντίφρασιν ἐπὶ τοῦ ἵσης ἐν Λευκάδι χρυσούχης λέγεται ὁ ἀδέξιος.

⁴Ἀνάλογον πρὸς τὸ ἀνωτέρῳ Χρυσοχέρης εἶναι καὶ τὸ Χρυσοβελόνης⁵, ἐκεῖνος, οὗτος χρυσῆ εἶναι ἡ βελόνη, ὁ λίαν ἐπιτήδειος δῆλα δὴ φάρτης. Κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἔρραπτον καὶ ἐκέντουν καὶ τῶν γυναικῶν τὰ φορέματα καὶ ἀνδρες. Τῷ Χρυσοβελόνης τέλος συνωνυμεῖ καὶ τὸ ἐπὶ τοῦ ἵσης παραδεδομένον Καλοβελόνης⁶. Τοῖς ἀνωτέρῳ καταλεκτέος καὶ ὁ Παντεχνής⁷.

Δ' - ΕΚ ΣΩΜΑΤΙΚΩΝ ΑΤΕΛΕΙΩΝ

⁸Ἐνταῦθα ὑπακτέα τὰ ἔξῆς ἐπίθετα: Σκάρτος⁸, ὁ ἀνίκανος περὶ τι, ὡς πρὸ τοῦ ἥμιν, συνώνυμον ἔχων τὸ Λιψός⁹—ἔλλιπής, Βροντισμένος¹⁰, ἦτοι ἀσθενικός, Μεταξωτός, ὁ λεπτοφυής καὶ ἀδύνατος, ὡς καὶ σήμερον ἐν Ζακύνθῳ¹¹, Καπνός, πιθανώτατα, ὁ λίαν ἴσχνός καὶ ἀνάξιος¹².

¹³Ἀποστούπλη¹³ ἐν Αἴτωλίᾳ λέγεται τὸ ὑπόλειμμα τοῦ μαλλίου τὸ ἀπομένον εἰς τοὺς ὄδόντας τοῦ λαναρίου, τὸ πρὸς οὐδὲν χρήσιμον. Μὲ τὴν λ. ταύτην συνδετέον τὸ μεσαιωνικὸν παρωνύμιον Ἀποστούπλης, τὸ δηλοῦν τὸν

1. «Ἐννεάψυχος, ὁ κύνων παροιμιωδῶς», Ἡσύχιος.

2. Th. Pressel, Johannis Tzetzæ epistolæ, 27. Τὸ Χρυσοβελόνης ὡς οἰκογενειακὸν ἐπίθετον περιφέρεται σήμερον ἐν Χίῳ.

3. Χωματιανός, 6,403.

4. Κωνσταντίνος ὁ Παντεχνής εἶναι συγγραφεὺς τοῦ ΙΒ' αἰώνος. Τὸ ἐπίθετον καὶ ἐν μολυβδοβούλλῳ πβ. Κωνσταντόπολον, σ. 176, ἀριθ. 677.

5. Trincheria, Syll., 519.

6. Trincheria, Syll., 297.

7. Acta, 3,246. Σήμερον ἐν Οίνοῦντι τῆς Λακεδαιμονος ὁ ἀσθενικός λέγεται βροντημένος.

8. Cusa, I diplomi, 16,331. Βλ. καὶ Φ. Κουκούλε, Βυζαντινῶν τινῶν ἐπιθέτων σημασία καὶ ὀρθογραφία ('Επετ. Εταιρ. Βυζ. Σπουδ., 5,14).

9. Acta, 4,137. «Καπνοῦ σκιά» ἐπὶ τῶν λίαν ἴσχνῶν καὶ παροιμία καπνὸν εἶναι ἥγονην ἐπὶ τῶν οὐδαμινῶν καὶ οὐδενὸς ἀξίων», Σονίδας, ἐν λ. Τὸ καπνός, ὡς παρωνύμιον, περιφέρεται νῦν ἐν Σύμη. Καπνεᾶς νῦν ἐν Αἴτωλίᾳ λέγεται ὁ δύστροπος καὶ εὐκόλως ἐρεθιζόμενος.

οὐτιδανόν¹. Τὸ Ζαρωμένος ἀφ' ἑτέρου ἐλέχθη πρὸς δήλωσιν τοῦ ἔχοντος ἀτελῆ σωματικὴν διαμόρφωσιν² καὶ πιθανῶς τὸ Λίζιξ³, ἀφ' οὗ νῦν ἐν Μεγίστῃ λιζὸς λέγεται ὁ ἴσχνός.

Ε' - ΕΚ ΠΑΘΗΜΑΤΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

'Ως εἶναι γνωστόν, μία τῶν ἐλαφροτέρων ποινῶν τῶν ἐπιβαλλομένων κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἦτο ἢ ή ἀποκοπὴ τῆς οινὸς ἢ ή δι' αἰχμηροῦ δογάνου διατρύπησις αὐτῆς. Ἐκ τῆς πρώτης αἰτίας ἔχομεν τὰ γνωστὰ ἐπίθετα *Ρινότμητος*, *Κοψόρρινος*⁴ καὶ *Κουτσομύττης*⁵, ἐκ τῆς δευτέρας δὲ τὸ *Τρυπομύττης*⁶.

'Ἐπειδὴ δ' οἱ παθόντες, ἵνα τὸ δυσάρεστον ἀποφεύγωσι θέαμα, ἀντικαθίστων τὴν ἀποκοπεῖσαν οἷνα διὰ μεταλλίνης, ἀργυρᾶς ἢ χαλκῆς, διὰ τοῦτο ἐσχηματίσθησαν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους τὰ ἐπίθετα *Ἀργυρομύττης*⁷, σήμερον *Ἀσημομύττης* (Τήνος, Μύκονος), καὶ *Χαλκομύττης*⁸.

Πλὴν τῆς οινὸς τότε, πρὸς τιμωρίαν, καὶ τὰ χείλη ἀπεκόπτοντο· ἐντεῦθεν τὸ ἐπίθετον *Κοψοχείλης*⁹. Εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν ὑπακτέα καὶ τὰ *Κουτσοχέρης*¹⁰, ὃ ἀποτετμημένην ἔχων τὴν χεῖλα, *Κουτσοδάκτυλος*¹¹, ὃ ἀποκεκομένους τοὺς δακτύλους ἔχων, *Γάλλος*¹², ὃ ἀποτετμημένα ἔχων τὰ αἰδοῖα, ὃ καὶ *Εὐνοῦχος*¹³, ὡς καὶ *Ἐξαδάκτυλος*¹⁴ καὶ *Παρασπόνδυλος*¹⁵. Ἐλέγετο

1. Λέοντος Γραμματικοῦ, Χρον., 258,22. Ὁ Moritz, 1,11, δίδει καὶ *Ἀποστύπης*.

2. Βυζ. Χρον., 13,13.

3. I. Τζέτζου, *Ἐπιστολαὶ* (Cramer, Anecdota Oxoniensia, 3,178).

Σ. Παπαδημητρίου, Theodoros Prodromos, 270,271.

4. Trincheria, Syll., 113.

5. Θεοφάνους, Χρονογρ., 137,8· Κεδρηνοῦ, Σύνοψις ίστορ., 2,529,25.

Βλ. Moritz, 2,51.

6. Ἐξ ἐγγράφου ἐκ Θεσσαλονίκης τοῦ 1421 (Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, 5,846).

7. Σπ. Λαμπρού, *Ο βίος Νίκωνος τοῦ Μετανοεῖτε* (N. Ἐλληνομ., 3,211, 27). Ἐν τῇ ἐφημερίδι *Ἐστίᾳ* τῆς 26ης Φεβρουαρίου 1933 ἀναφέρεται Εὐαγγελία σύζυγος Ιωάννου *Ἀργυρομύττου*.

8. Ζαμπέλιος, 152.

9. Βυζ. Χρον., 5,488.

10. Ζαμπέλιος, 152.

11. Θεοφάνους, Χρονογρ., 445,30· 689,3.

12. Spata, Diplomi Greci Siciliani inediti, 16. Κατὰ τὸν Φρένιχον (*Ἐπιτομ.*, 272) «σημαίνει γάρ ὁ βάκηλος τὸν ἀποτετμημένον τὰ αἰδοῖα, δν Βιθυνοὶ καὶ Ασιανοὶ Γάλλον καλοῦσιν», εἴτε δὲ καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος (Παρεκβ., 234,32) «τῶν γάλλων, ἦτοι ἀποκόπων».

13. Acta, 6,152.

14. Acta, 6,257.

15. Παρασπόνδυλος καὶ Παρασφόνδυλος (Acta, 1,540· 3,114).

δὲ παρασπόνδυλος οὐχί, ὡς θέλει ὁ Moritz (2, 54), ὁ ἀθετῶν τὰς σπονδάς, ἀλλ', ὡς δρυθῶς παρετήρησεν ὁ Συνόδης Παπαδημητρίου¹, ὁ ἔχων ἐξηρθρωμένους τοὺς σπονδύλους τῆς σπονδυλικῆς στήλης. Παρὰ τὸ Παρασπόνδυλος σημείωσον ὅτι ἔχομεν Στραβοσπόνδυλος², δπερ παρωνύμιον, οὐχὶ δρυθῶς, ὁ Moritz φρονεῖ ὅτι σημαίνει τὸν παραβλῶπα.

³Ἐκ σωματικῶν παθημάτων ἔχομεν ἔπειτα τὰ παρωνύμια Κουφός³, Βωβός⁴, Μογγός⁵, ὁ μογιλάλος, Ψελλός⁶, Τραυλός⁷ καὶ Ψευδάκης⁸.

Τῶν δφθαλμῶν τὰ παθήματα ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς τὰ ἑξῆς παρωνύμια· Τυφλός⁹, Στραβός¹⁰, Σκοτεινός¹¹, Σκοτίοψις¹², Μονόματος¹³, Μονόφθαλμος¹⁴, Τζέτζης¹⁵ (Τσέτσης), δπερ, μὲ τὸ Λατινικὸν cæcus σχετιζόμενον, δηλοὶ τὸν τυφλόν, Ραφομάτης¹⁶, ὁ ἔχων ἡμίκλειστα τὰ βλέφαρα τῶν δφθαλμῶν ὡς ἐὰν ἦσαν ἐρραμμένα, Καμμύτσης¹⁷, Τζαμπλέας¹⁸, ὁ καμμύων τοὺς δφθαλμούς, καὶ Κοστωμήρης¹⁹, κακῶς ἐν τοῖς κειμένοις Κοστομίρης, Κωστομοίρης, Κο-

1. Ἐν Βυζ. Χρον., 6,175.

2. Moritz, 1,12.

3. Trincheria, Syll., 78· Βυζ. Χρον., 17,312.

4. Ἐν Studi Italiani di Filologia classica, I, 141.

5. Θεοφάνους, Χρονογρ., 125,20· Γεώργιος Μοναχός, 623,18.

6. Βυζ. Χρον., 17,195. Πασίγνωστος καὶ ὁ τοῦ ΙΑ' αἰῶνος λόγιος Μιχαὴλ ο Ψελλός.

7. Trincheria, Syll., 183· Ζαμπέλιος, 165· Βυζ. Χρον., 17,195.

8. Βυζ. Χρον., 13,105· 17,322. Ο Τραυλός, ὡς γνωστόν, παρ⁹ ἡμῖν λέγεται ψευδός.

9. Ζαμπέλιος, 182· Vogel-Gardthausen, 98.

10. Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 2,136,16. Πβ. καὶ τὰ σύνθετα Στραβοῖωάννης, Στραβάγγελος (Acta, 5,44· 6,257) καὶ Στραβοφωμανός, Μιχαὴλ Γλυκᾶ, Βίβλος χρονική, 616,15.

11. ΚΠ, 25,163.

12. Θεοφάνους, Χρονογρ., 441,18. Πβ. καὶ Σ. Παπαδημητρίου, ἐν Βυζ. Χρον., 5,726.

13. Cusa, I diplomi, 636.

14. Acta, 2,170.

15. Γνωστοὶ εἰναι οἱ δύο ἀδελφοὶ Ἰωάννης καὶ Ἰσαάκιος Τζέτζης, συγγραφεῖς τοῦ ΙΒ' αἰῶνος. Σήμερον σφέζεται τὸ Τσέτσης ὡς οἰκογενειακὸν ἐπίθετον.

16. Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,430,10. Μιχαὴλ Γλυκᾶ, Βίβλος χρονική, 620,10. Acta, 4,236· 6,185. Νομίζω ὅτι οὐχὶ δρυθῶς ὁ Σίμος Μενάρδος (Τοπωνυμικὸν τῆς Κύπρου, ἐν Ἀθηνᾶς, 18,399) θεωρεῖ ὅτι τὸ Ραφομάτης προέρχεται ἐκ τοῦ ράπτω καὶ ἱμάτιον.

17. Acta, 1,370· Κωνσταντόποντος, σ. 165, ἀριθ. 636.

18. Τσαμπλίζω παρὰ τοῖς Ποντίοις σημαίνει καμμύω τοὺς δφθαλμούς. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, Περὶ τῶν καταλήξεων -έας, -βρόχι, -αῖος (Λεξικ. Ἀρχ., 6,252).

19. Κιννάμον, Ἐπιτομ., 405. Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου, Τὰ σφεζόμενα, 2,346,18 (Λάμπρου). Th. Pressel, Johannis Tzetzæ ερι-

στομόρης γραφόμενος. Τὸ παρωνύμιον τοῦτο ἐκ τοῦ κοστώνω, κατὰ μετάθεσιν ἐκ τοῦ σκοτώνω, παραγόμενον, ἐσήμαινεν, ὅπως καὶ σήμερον, τὸν ἔχοντα κοστωμένους τοὺς μηρούς, ἥτοι μωλωπισμένους, τὸν πληγωμένον, τὸν ἔξησθενημένον¹. Τοῖς ἀνωτέρῳ προσθετέα καὶ τὰ Χωλός², Στραβοσκέλης³, Στραβοπόδης⁴, ὁ καὶ Στραβωτός⁵, δηλ. ὁ στρεβλόποντος, καὶ Λαβδός⁶, ὁ οαιβός, ὁ ἐν σχήματι λάμβδα ἔχων τοὺς πόδας, Σπληνάριος⁷ καὶ Σπληνιάρης⁸ καὶ Πλεμονιάρης⁹, ὁ πάσχων τὸν σπλῆνα ἢ τὸν πνεύμονα, ὁ νῦν ἐν Κρήτῃ φλεμονιάρης, καὶ τέλος Βήχας¹⁰, ὁ νῦν Βήχως, ὁ συχνὰ βήχων.

¹Ἐκ τῶν ἐγγράφων μᾶς εἶναι γνωστὸν τὸ ἐπίθετον Τρίκωλος¹¹. ²Οὐ τοῦτο σημαίνει, κατὰ παιδιάν, τὸν τρίπρωκτον, δὲν εἶναι δρυθόν¹². ³Η λ. δέον νὰ συνδεθῇ μὲ τὸ κῶλον, ἄκρον μέλος τοῦ σώματος, καὶ σημαίνει τόν, ἔνεκα παθήματος, χοησιμοποιοῦντα, πλὴν τῶν δύο ποδῶν του, καὶ φάρδον ἢ δικανίκιον, ὥστε, ἀντὶ δύο, νὰ ἔχῃ τρία κῶλα. Πβ. καὶ τὸ παρ' Ἡσυχίῳ «τετράκωλος· τετράπους». ⁴Εχει δὲ τὸ Τρίκωλος τοῦτο συνώνυμον τὸ ἐπ' ἵσης παραδεδομένον παρωνύμιον Τριπόδης¹³. Κατὰ τάνωτέρῳ καὶ τὸ Μονόκωλος¹⁴ σημαίνει τὸν ἔχοντα ἐν-καὶ μόνον κῶλον, τὸν μονόποδα.

Σ' - ΕΞ ΑΝΑΛΟΓΙΩΝ ΜΕΛΩΝ ΤΟΥ ΣΩΜΑΤΟΣ

Εἰς τὰ ἔξ ἀναλογιῶν, μὴ κανονικῶν, τῶν μελῶν τοῦ σώματος παρωνύμια

stolæ, 64. Acta, 1,372. Βλ. Φ. Κουκούλη, Βυζαντινῶν τινων ἐπιθέτων σημασία καὶ δρομογραφία ('Επετ. 'Εταιρ. Βυζ. Σπουδ., 5,9).

1. Τὸ κοστώνω λέγεται καὶ περὶ καρπῶν εἰς οὓς, ἔνεκα κτυπήματος, ἔχει ἐπέλθει βλάβη.

2. Spata, Le pergamene, 238.

3. ΚΠ, 25,165.

4. Ζαμπέλιος, 151.

5. Trincheria, Syll., 92.

6. Acta, 5,279. Λαβδός καὶ νῦν ἐν Ἡπείρῳ λέγεται ὁ ἔχων συγκλίνοντα τὰ γόνατα καὶ ἀποκλίνοντα τὰ σκέλη, ὥστε οὗτον ν' ἀποτελῆται τὸ γράμμα Λ.

7. PG, 119,896.

8. Acta, 6,124.

9. Βλ. Βυζαντίδος, 1,475.

10. Βυζ. Χρον., 10,50.

11. Acta, 1,482· ἐν 5,65 καὶ Τρικώλης.

12. I. Βογιατζίδον, Γλῶσσα καὶ λαογραφία τῆς νήσου Ἀνδρού, 1,45. Τρικωλάκης ἐπώνυμον φέρεται ἐν ιατρικῷ χειρογράφῳ ΙΙΙ' αἰῶνος (Σπ. Λάμπρον, N. Ἐλληνομν., 14,69). Τρίκωλος ἐν Αἴνῳ λέγεται ὁ τριμερής, ώς παραδίδει καὶ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, γράφων (Συνθ. λέξ., 108) «τρίκωλος ὁ ἐκ τριῶν κώλων συγκείμενος, ὁ τριμερής».

13. Acta, 5,52.

14. Acta, 6,62.

ἀνακτέα τὰ ἔξης· *Μεγαλομύττης*¹, *Βούστομος*², ὁ ἔχων μέγα στόμα ὡς τὸ τοῦ βιός, ὁ τῶν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν Στομᾶς³, *Προγούλης*⁴, ὁ ἔχων μεγάλον καὶ καθειμένον τὸ προγούλι, *Μαγουλᾶς*⁵, *Μάγουλος*⁶, *Μαγουλᾶτος*⁷, ὁ μεγάλας παρειὰς ἔχων, *Χειλᾶς*⁸, ὁ χείλων τῶν ἀρχαίων, *Τραχηλᾶς*⁹, ὁ παχὺν ἔχων τραχηλον, *Κεφαλᾶς*¹⁰ καὶ *Καυκαλᾶς*¹¹, ὁ κεφάλων, *Κοκκαλᾶς*¹², ὁ ἔξεχοντα δοτᾶ ἔχων, καὶ *Μικροκέφαλος*¹³, ὁ μικρὰν ἔχων κεφαλήν.

*Κοντοχέρης*¹⁴, ἔκεινος, οὗτινος αἱ χεῖρες εἰναι βραχύτεραι τοῦ κανονικοῦ, *Κοντοπόδης*¹⁵, ὁ τοὺς πόδας βραχυτέρους τοῦ κανονικοῦ ἔχων, *Μακροχέρης*¹⁶, ὁ μακρόχειρ, *Μακρυπόδης*¹⁷ καὶ *Μακροπόδαρος*¹⁸, ὁ μακρόπονς, *Ποδαρᾶς*¹⁹, ὁ μεγάλους πόδας ἔχων, *Πλατυπόδης*, καὶ κατ' ἔξελληνισμὸν *Πλατύπους*²⁰, ὁ ἔχων πόδας μὲ εὐθὺν ἐντελῶς πέλμα, *Ποδοπάγουρος*²¹, ὁ ἔχων πόδας λοξοὺς ὡς τοῦ καρκίνου παγούρου, *Ραβδοκανάκης*²², ὁ λεπτοὺς πόδας ἔχων.

‘Ο αὐτοκράτωρ Ζήνων, ὃς παραδίδεται, ἐπεκλήθη Ἀγόνατος²³, διὰ τὸ

1. Βασίλειος ὁ Μεγαλομύτης εἶναι γνωστὸς Βυζαντινὸς αἰνιγμάτων συλλογεὺς (Boissonade, Anecdota Græca, 3,437).

2. Acta, 5,39.

3. Τὸ ἐπίθετον ἐν ἐπιγραφαῖς τοῦ Μουσείου Θηβῶν Ε' ἑκατοντ., A. Wilhelm, Urkunden dramatischer Aufführungen, 246.

4. ΚΠ, 25,164.

5. Trincheria, Syll., 255· Acta, 5,65. Τὸ Μαγουλᾶς εἶναι καὶ σήμερον γνωστὸν οἰκογενειακὸν ἐπίθετον.

6. Trincheria, Syll., 173.

7. Acta, 5,50.

8. Acta, 1,372.

9. Κεδρηνός, 1,472,24· «παχὺς τὸν αὐχένα ὅθεν καὶ τραχηλᾶν αὐτὸν ἐπωνύματος».

10. Acta, 6,152.

11. Acta, 1,372. Καυκαλᾶς ἐν Καρπάθῳ καὶ Ἀδριανούπολει λέγεται ὁ βαρύνους.

12. Acta, 3,237· Βυζ. Χρον., 17,46. Τὸ παρωνύμιον σώζεται νῦν ἐν Θάσῳ. Βλ. καὶ Γ. Χατζιδάκιν, ἐν MNE, 2,528.

13. Acta, 2,563.

14. Θεοφάνος, Χρονογρ., 236,23.

15. Acta, 5,59. ‘Ο αὐτὸς καὶ Κοντόπους, ἐν ΚΠ, 25,166.

16. Acta, 4,239. Σημείωσον δὲ οἱ Πόντιοι (Ξενοφ. Ἀκογλον, Λαογραφικὰ Κοτυώρων, 467) περὶ κλέπτου λέγουσιν δὲ «τὰ χέρᾳ τ' μακρέα εἰν».

17. Acta, 5,23.

18. Κωνσταντόποντος, σ. 171, ἀριθ. 657.

19. Βυζ. Χρον., 10,50.

20. Ζαμπέλιος, 165. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 401,18· 733, 10. Πβ. καὶ Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, Πρὸς τὸν ιδιον νίὸν Ρωμανόν, 223,10.

21. Θεοφάνος, Χρονογρ., 438,10.

22. Acta, 4,72,190.

23. Γ. Κωδινοῦ, Περὶ τῶν ἀπὸ κτίσεως κόσμου ἐτῶν, 151,8.

ἔχειν μικρὰ γόνατα, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ Γορατᾶς καὶ τὸ παραδεδομένον *Μακρογόνης*¹.

Τουουσούντας² ἔλέχθη ὃ ἔχων μεγάλην πόσθην, *Γογγόλης*³ ὁ στρογγύλος καὶ παχὺς ως γογγύλη. "Ορα ὅτι ἐν Δρόβιανη τῆς Ἡπείρου καὶ Κεφαλληνίᾳ γογγύλω λέγεται γυνὴ ἢ κόρη εὑρωστος. Συνώνυμον τῷ ἀνωτέρῳ εἶναι καὶ τὸ *Στρογγυλός*⁴. Στρουμπῆς⁵ ἐπεκλήθη ὁ παχὺς καὶ στρογγύλος, ὁ νῦν στρουμπουλός, *Γομᾶτος*⁶, *Γεμᾶτος*⁷ ἢ *Γεμιστὸς*⁸ ὁ ἔγγομος, ὁ παχύς, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸν *Τζίρον*⁹ ἢ *Τζιράκην*¹⁰, τὸν ἰσχνὸν δῆλα δὴ ώς ὁ ἤχθὺς τζίρος, καὶ *Στηθᾶτος*¹¹ δὲ καὶ *Στηθούνης*¹² ὁ εὐρύστερος.

Τὸ μικρὸν τέλος τοῦ ἀναστήματος δεικνύουσι τὰ *Χαμηλός*¹³, *Κοντοκίθης*¹⁴, ὁ κοντός, *Χαμοδράκων*¹⁵ καὶ *Χαμαιδράκων*¹⁶ ἐπ⁷ ἵσης ὁ χαμηλὸς ἀναστήματος, ὁ κοντός, ὁ ἀνθρωπίσκος, ὁ τῶν σημερινῶν Μανιατῶν *Χαμόδρακας*, καὶ ἀντιστρόφως *Γολιάθ*¹⁷, κατ' ἐπίδρασιν τῆς Π.Δ., ὁ γιγαντόσωμος.

Z - ΕΚ ΒΡΑΔΥΝΟΙΑΣ "Η ΜΩΡΙΑΣ

"Ηδη ἀπὸ τῆς ἀρχαίας ἐποχῆς ὁ βοῦς ἐλαμβάνετο πρὸς δήλωσιν μωρίας — πβ. τὴν παροιμίαν «βοῦς ἔβδομος», ἐπὶ τῶν ἀναισθήτων —, βούβαλον δ' ἢ βουβάλιν ὑβρίζοντες οἱ Βυζαντινοὶ ἀπεκάλουν τὸν μωρόν¹⁸, τὸν δποῖον ἡμεῖς ως βόϊδι χαρακτηρίζομεν. Κατὰ ταῦτα τὸ παρωνύμιον *Βουρβάλης* καὶ *Βοϊδίτης*¹⁹ πρὸς δήλωσιν μωρίας ἀπεδόθη.

1. Παρὰ Moritz, 2,45. Παρανοεῖ ὁ Moritz, ὅταν, "Ἐνθ' ἀν., φεονῇ ὅτι Μακρογόνης εἶναι ὁ ἀπιφανεῖς γονεῖς ἔχων.

2. Vogel-Gardthausen, 201. Τὸ πέος καλεῖ τουσούνταν καὶ ὁ Στέφανος Σαχλίκης, Ἀφήγησις παράξενος, 835,8 (Παπαδημητρίου).

3. Λέοντος Διαχόνου, Χρον., 7,6.

4. Trincheria, Syll., 208. Acta, 1,276. Βυζ. Χρον., 10,58.

5. Acta, 6,125.

6. Acta, 6,7. ΚΠ, 25,163. Βυζ. Χρον., 10,37.

7. Βυζ. Χρον., 17,24.

8. Acta, 2,554.

9. Cusa, I diplomi, 75,415.

10. Βυζ. Χρον., 17,105.

11. Νικήτα Χωνιάτου, Χρον. διήγ., 505,18. Ο στηθᾶτος νῦν ἐν Καλαβρύτοις λέγεται στηθᾶς.

12. Cusa, "Ἐνθ' ἀν., 441. Bl. καὶ Moritz, 2,52.

13. Acta, 1,371. Χωματιανός, 6,285.

14. Acta, 2,417.

15. Λέοντος Γεωργιατικοῦ, Χρον., 214,9. Ζαμπέλιος, 180.

16. Tafel, Eustathii opuscula, 282,41. Βυζ. Χρον., 10,64.

17. Acta, 1,375.

18. ΒΒΠ, 5,301.

19. Ζωναρά, Χρον., 15,29. Θεοδ. Μελιτηνός, 155 (Tafel). Acta, 5,145.

Σήμερον κολοκύθαν λέγομεν τὸν βλάκα καὶ ἀνίκανον¹, τὴν αὐτὴν δὲ σημασίαν δέον νῦν ἀποδώσωμεν καὶ εἰς τὸ Βυζαντινὸν παρωνύμιον *Κολοκύνθης*². Τὸ *Μωρόπλαυλος*³, φυσικά, ἐλέχθη πρὸς μωρίας δήλωσιν, τὸ δὲ *Χαντέας*⁴, ἵνα δηλώσῃ τὸν ὑπὸ μωρίας ἔχοντα τὸ στόμα χαῖνον.

Η' - ΕΚ ΤΟΥ ΧΑΡΑΚΤΗΡΟΣ

'Αβάστακτος καὶ ἀβάσταγος ἐν Ἡπείρῳ, Ζακύνθῳ, Κεφαλληνίᾳ, Νάξῳ, Κρήτῃ καὶ Θράκῃ λέγεται δὲ ἀνυπόφορος, τὴν αὐτὴν δὲ σημασίαν εἶχε τὸ ἐπίθετον καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. Ἐν ταῖς ὁμιλίαις Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου (PG, 34,697) ἀναγινώσκομεν «ῶσπερ τις ἐλεύθερος καὶ εὐγενῆς, ἀβάστακτος ὅν, πάντας λακτίζει καὶ κολαφίζει», ἀναγινώσκομεν δὲ καὶ ἐν τῷ ἐπυλλίῳ τὰ κατὰ Καλλίμαχον καὶ Χρυσορρόην (στίχ. 27):

τὴν ἔπαρσιν ἀβάσταγος, ἀγέρωχος τὸ σχῆμα.

Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι τὰ Βυζαντινὰ παρωνύμια *'Αβάστακτος*⁵ καὶ *'Αβάσταγος*⁶ τὸν δύστροπον καὶ ἀνυπόφορον δηλοῦσιν.

Εἰς τὸν αὐτὸν κύκλον ὑπακτέον καὶ τὸ *Βαρυβάστακτος*⁷, ἐκεῖνος δῆλα δή, δὲν δυσκόλως δύναται τις νὰ ὑπομείνῃ.

Στρυφνὸν λέγομεν τὸν δύστροπον, οὗτον δὲ τοῦτον καὶ οἱ Βυζαντινοὶ ἔκάλουν⁸. Τὴν σημασίαν ταύτην ἀναμφιβόλως δέον νῦν ἀποδώσωμεν καὶ εἰς τὸ παρωνύμιον *Στρυφνός*⁹, περὶ οὗ τὰ ἔξῆς γράφει ὁ Μιχαὴλ Χωνιάτης, περιγράφων τὸν χαρακτῆρα τοῦ συγχρόνου του μεγάλου δουκὸς Στρυφνοῦ «οὗτε ταχὺς καὶ δλισθηρὸς πρὸς δργήν, οὗτε πρὸς γέλωτας εὔθρυ-

1. Βλ. Γ. Χατζιδάκιν, ἐν Βυζαντ. Χρονικῶν, 2,71.

2. Ζαμπέλιος, 153. Γ. Κωδινοῦ, Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τῆς ἀγίας Σοφίας, 139,4. Acta, 5,21. Τὸ Κολοκύθης καὶ σημερινὸν παρωνύμιον ἐν Σηλυβρίᾳ.¹⁰

3. Θεοφάνους, Χρονογρ., 373,19.

4. Acta, 4,25. Περὶ τοῦ χαντὸς βλ. δσα ἔγραψεν ὁ Γ. Χατζιδάκις, ἐν Αθηνᾶς, 25,206.

5. Λέοντος Γραμματικοῦ, Χρον., 255,11. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 690,9.

6. Acta, 5,16,34.

7. Acta, 4,395.

8. 'Ο Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος (Tafel, Eustathii opusc., 278, 28) ἔγραψε· «Ἀπλούχειρ Μιχαὴλ ἀνὴρ γλοιός μὲν πολιτεύσασθαι, στρυφνός δὲ πονηρεύσασθαι».

9. Μιχαὴλ Ακομινάτου τοῦ Χωνιάτου, Τὰ σφζόμενα, 1,330,22 (Λάμπρου). Νικήτα Χωνιάτου, Χρον. διήγ., 637,6.

πτος, ἀξίωμα καὶ βάρος φρονήματος περιβεβλημένος, διὸ ὅπερ, οἶμαι, καὶ τὸν Στρυφνὸν φερωνύμως ἐπίκλησιν προσκεκλήρωται»¹.

Πρὸς τὸ ἀνωτέρῳ ἐπίθετον συνωνυμοῦσι πως καὶ τὰ Ἀγέλαστος², ἀποδοθὲν πρὸς δήλωσιν τοῦ σκυθρωποῦ καὶ μηδέποτε γελῶντος καὶ Ἀσμικτος³, τὸ σημαῖνον, ὡς καὶ νῦν, τὸν ἀποφεύγοντα τὰς συναναστροφὰς τῶν ἄλλων, τὸν ἀκοινώνητον καὶ οὐχί, ὡς φρονεῖ ὁ Moritz (2,55), τὸν μὴ ἀποσπογγισθέντα (παρὰ τὸ σμήχω), τὸν δύστροπον δὲ δηλοῖ καὶ τὸ παρωνύμιον Ξύστρης⁴ καὶ Ξύστης⁵, ὡς καὶ νῦν.

Τὸν βίαιον καὶ ἀτεγκτον δηλοῖ τὸ Σκληρός⁶, τὸν ὀργίλον τὸ Δριμύς⁷, πρὸς ὁ παραβλητέον τὸ παρὰ Λουκιανῷ ("Ονειρος ἢ ἀλεκτρωών, 14) ὄνομα ὑποδηματοποιοῦ Δριμύλος καὶ τὸ περὶ Πανὸς ὑπὸ Θεοκρίτου (Εἰδ., 1,18) λεχθέν, ὅτι «δριμεῖα χολὰ ποτὶ οινὶ κάθηται». Τὸ ὄρμητικὸν τοῦ χαρακτῆρος δεικνύει τὸ παρωνύμιον Σφοδρός⁸, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ Ψυχρός⁹, καὶ τὸν βίαιον καὶ μανικὸν τὰ Λυσσάρος¹⁰, Ἀνθρωποφάγος¹¹, Μεμανιωμένος¹² καὶ Φοβερός¹³.

Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ ἀνωτέρῳ παρωνύμια ἔχομεν τὸ Ἀγαληανὸς¹⁴ καὶ Γαληανὸς¹⁵ καὶ Γαληνός¹⁶, ἐκ τοῦ ἀγάλην-ἀγάλην παραγόμενον¹⁷, ὁ δηλοῖ τὸν ἥρεμον, τὸν νωθρὸν καὶ ἀνευ πολλοῦ ζήλου πράττοντα, ὃν οἱ

1. Μιχαὴλ Ἀκομινάτου τοῦ Χωνιάτου, "Ἐνθ" ἀν.

2. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 443,3. Acta, 6,124. Τὸ ἐπίθετον νῦν ἐν Χίψ, Νάξῳ, Κωνσταντινουπόλει καὶ Ἀθήναις. Ἀγέλαστος κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐκαλεῖτο, ὡς γνωστόν, ὁ Ἡράκλειτος.

3. Θεοφάνος, Χρονογρ., 377,24.

4. Βυζ. Χρον., 12,21· 13,105.

5. Βυζ. Χρον., 17,24.

6. Ζαμπέλιος, 168. ΚΠ, 25,166. Κωνσταντόπουλος, σ. 12, ἀριθ. 32.

7. Μιχαὴλ Χωνιάτης, "Ἐνθ" ἀν.

8. Acta, 1,370.

9. Cusa, I diplomi, 483.

10. Trinchera, Syll., 149,197. Σήμερον τὸν ἐπιρρεπῆ εἰς ὄργην καλοῦμεν λυσσιασμένον.

11. Cusa, I diplomi, 432.

12. Acta, 4,161.

13. Trinchera, Syll., 558.

14. Βυζ. Χρον., 17,60. Ψευδοχωδινοῦ, Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως, 2, 257,17 (Preger). Τὸ Ἀγαληανὸς φέρεται ὡς ἐπίθετον νῦν ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ Κεφαλληνίᾳ.

15. Acta, 5,26,66. Trinchera, Syll., 77.

16. Acta, 1,372.

17. Bl. Φ. Κουκούλη, Νεοελληνικῶν τινων ἐπιθέτων σημασία καὶ ὀρθογραφία ('Αθηνᾶς, 53,203).

⁷Ηπειρῶται ἀγάλη - ἀγάλην καλοῦσι. ⁸Αφ' ἑτέρου τὰ Γλυκὺς¹ καὶ Καλόγυρομος², οἵς συνωνυμεῖ πως τὸ Κατάκαλος³, δηλοῦντα τὸν μειλίχιον, τοῦ Καλοχαιρέτης⁴ δηλοῦντος τὸν εὐπροσήγορον.

Τὸ Ἀπλούχειρ⁵ σημαίνει τὸν ἐλευθέριον, τὸν γενναιόδωρον, τὸν ἔχοντα, ως λέγουσι τὰ ἀγιολογικὰ κείμενα, «ἀφειδῶς ἡπλωμένην τὴν χεῖρα», τὸν καὶ νῦν ἀπλοχέρην καλούμενον. Ο Moritz (2,53), οὐχὶ ὅρθῶς ἔννοεῖται, συνδέει τὸ πρῶτον συνθετικὸν τῆς λέξεως μὲ τὸ ἐπίθετον ἀπλοῦς, ἀπλοϊκός. Τῷ παρωνυμίῳ τούτῳ ἀντιστοιχεῖ πως τὸ Σπαταλᾶς⁶.

Τὸ παραδεδομένον παρωνύμιον Ἀδράλεστος καὶ, ἀναπτύξει ἐρρίνου, Ἀνδράλεστος⁷, ἐκ μεταφορᾶς τοῦ ἀδρῶς κεκομμένου σίτου εἰλημμένον, δηλοῖ τὸν οὐχὶ λεπτὸν τοὺς τρόπους, ἀλλ⁸ ἀξεστον, τὸν δποῖον ἡμεῖς ως χοντροπιὰν χαρακτηρίζομεν.

Ἐξ ἔγγράφων ἔχομεν μνημονευόμενον τὸ παρωνύμιον Διάβολος⁹, τὸ δποῖον, ἀν καὶ ἐκ τῆς σημερινῆς σημασίας τῆς λέξεως κρίνωμεν, ἐδήλου τὸν παμπόνηρον, τὸν ἄλλως δαιμονάνθρωπον¹⁰. Συνώνυμα τούτῳ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἦσαν τὰ Δαιμόνης¹¹, Δαιμονίτος¹² καὶ ἐπιτατικῶς Ἐπταδαίμων¹³ καὶ Σφηνοδαίμων¹⁴, Πειρασμός¹⁵, Σατανᾶς¹⁶ καὶ Βεελζεβούλ¹⁷.

1. Acta, 1,371.

2. Βυζ. Χρον., 17,76,81.

3. Κωνσταντόπουλος, σ. 167, ἀριθ. 645.

4. Acta, 1,346,372.

5. Περὶ τοῦ ἐπιθέτου Ἀπλούχειρ βλ. M. Treu, ἐν BZ, 1,338. Οἱ Πόντιοι ἀπλοχέρην λέγουσι τὸν κλέπτην, ἐκεῖνον ποὺ ἀπλώνει, ως κοινῶς λέγομεν.

6. Acta, 1,55.

7. Λέοντος Διακόνου, Χρον., 120,13.

8. Ζαμπέλιος, 152. Σήμερον περὶ εὐφυεστάτου λέγομεν ὅτι «εἶναι τοῦ διαβόλου».

9. Δαιμονάνθρωπος εἶπε καὶ ὁ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος (Tafel, Eustathii opusc., 73,55). Σήμερον ὁ δαιμονάνθρωπος λέγεται διαβολάνθρωπος.

10. Τὸ παρωνύμιον ἐν μολυβδοβούλῳ IA' - IB' αἰῶνος, Κωνσταντόπουλος, σ. 160, ἀριθ. 619.

11. Acta, 6,158,162.

12. Κεδρηνοῦ, Σύνοψ. Ιστορ., 1,778,1. Οὐχὶ ὅρθῶς ὁ Moritz, ἐν φ ἄλλαχοῦ (2,54) τὸ Ἐπταδαίμων ἐρμηνεύει διὰ τοῦ der sieben Teufel im Leib hat, ἐν 2,15 τοῦτο καὶ τὸ Σφηνοδαίμων θεωρεῖ συνώνυμον τοῦ βαβούτσικάριος.

13. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 688,849.

14. Acta, 5,24.

15. Χρυσοστόμου, Νόθα συγγράμματα (PG, 59,513). «Ἐνταῦθα λέγεται· «ἐὰν ἔδωμεν πολλαῖς πονηρίαις γέμοντα ἄνθρωπον λέγομεν, Σατανᾶς».

16. Trincheria, Syll., 299. Οὗτος καὶ νῦν Βελζεβούλης καὶ Βερζεβούλης λέγεται.

Τὸ ὑπὸ Ἀννης τῆς Κομνηνῆς, Μιχαὴλ Γλυκᾶ, Γ. Κεδρηνοῦ, Γ. Ἀκροπολίτου καὶ τῶν ἐγγράφων ἀναφερόμενον ἐπίθετον *Καβάσιλας*¹ δρυθῶς παρετηρήθη, ὅτι οὐδεμίαν σχέσιν ἔχει πρὸς τὴν φίζαν καβαλλ². Δεδομένου ὅτι τὸ Βασίλειος ἔχει νῦν καὶ τύπον Βάσιλας³, Καβάσιλας κεῖται κατὰ συγκοπήν, ἀντὶ τοῦ *Κακοβάσιλας*, ὃ ιακὸς δῆλα δὴ Βασίλειος. "Ορα ὅτι ἐκ τῶν ἐγγράφων ἔχομεν ἐπ' ἵσης τὰ παρωνύμια *Κακοστάθης*⁴ καὶ *Κακοχειστοφόρος*⁵.

Τὰ ἐν τῇ Κ.Δ. καὶ μὲ τὸν βίον τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ συνδεόμενα πρόσωπα ἔδωκαν ἀφορμὴν κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους, ἄλλα καὶ σήμερον, εἰς τὴν δημιουργίαν παρωνυμίων. Οὗτο πιστεύω ὅτι ὁ ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀναστασίου ζῶν ἀπὸ ὑπάτων Ἰωάννης ὁ Παφλαγὼν προσωνυμήθη *Καϊάφας*⁶ ὡς ἄδικος, ἀπὸ τοῦ Καϊάφα ἔκείνου τῆς Γραφῆς, ἀφ' οὗ καὶ σήμερον ἀκόμη «αὐτὸς εἶναι ἔνας Καϊάφας» σημαίνει εἶναι ἄσπλαγχνος καὶ ἄδικος⁷.

Διὰ παρόμοιον λόγον ἔδόθη τὸ σκωπτικὸν ἐπίθετον *Φαρισσαῖος*⁸ εἰς ὑποχριτήν, ἀπὸ τῶν Φαρισσαίων τῆς Γραφῆς.

Γνωστὸς εἶναι ὁ ὑπογραφεὺς Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, Γεώργιος ὁ *Μαγγάνης*⁹. Τοῦτον ἡ τε Ἀννά ἡ Κομνηνὴ καὶ ὁ Ι. Τζέτζης ὑπολαμβάνουσιν οὕτω κληθέντα ὡς «προφασιζόμενον καὶ οἷον μαγγανείᾳ λόγῳ χρώμενον»¹⁰, τὸ παρωνύμιον δῆμος πιστεύω ὅτι μᾶλλον πρὸς τὰ μάγγανα, ἢτοι ἔριδες, συδετέον καὶ σημαίνει τὸν ἔριστικόν. Ἐν τῇ παιδιοφράστῳ μᾶλιστα διηγήσει τῶν τετραπόδων ζῴων γίνεται χρῆσις τοῦ μαγγαναρέα (στίχ. 285,286) ὡς ὕβρις πρὸς γυναῖκα. Ο Moritz (2,13), μετ' ἐνδοιασμοῦ, φρονεῖ ὅτι τὸ Μαγγάνης δύναται νὰ σημαίνῃ τὸν καταμαγεύοντα ἢ τὸν κατασκευαστὴν πολεμικῶν μηχανῶν, μαγγάνων ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν καλουμένων, δπότε ἐπρεπε μαγγανᾶς ἢ μαγγανάριος νὰ λεχθῇ.

Ἐν μολυβδοβούλλῳ IA' – IB' αἰῶνος ἀναφέρεται Βασίλειος *Μουρμού-*

1. Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,199,2. Μιχαὴλ Γλυκᾶ, Βιβλος χρονική, 615,12. Γ. Κεδρηνοῦ, Σύνοψ. ίστορ., 2,479,7. Γ. Ἀκροπολίτου, Χρονική συγγραφή, 80,166,13 (Heisenberg). Βυζ. Χρον., 10,64· 13,54.

2. Σ. Παπαδημητρίου, ἐν Βυζ. Χρον., 5,717.

3. Οὗτος ἐν Μάνῃ.

4. Ζαμπέλιος, 176.

5. Acta, 6,355.

6. Μαλάλα, Χρονογρ., 400,18.

7. Φ. Κουκουλέ, Διὰ τῆς Ἑλληνικῆς ιστορίας καὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ βίου, 28.

8. Βυζ. Χρον., 10,49· 13,42. Acta, 4,101,153. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, "Ἐνθ" ἀν., 29.

9. Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,116,8· 117,14. Th. Pressl, Johannis Tzetzæ epistolæ, 91.

10. Ἀννα Κομνηνὴ καὶ Ι. Τζέτζης, "Ἐνθ" ἀν.

ρης¹, Γεώργιος δὲ *Μουρμουριάρης* ἐν Ἀθωϊτικῷ ἔγγραφῳ τοῦ 1305² καὶ ἐν ἑτέρῳ *Μουρμουρᾶς*³. Τὸ παρωνύμιον δηλοῖ τὸν μεμψίμοιρον, ἀλλὰ καὶ τὸν πρόχειρον πρὸς ἔριδας καὶ συμπλοκάς⁴. Παρωνύμιον ἐπ' Ἰσης εἶναι καὶ τὸ *Κλαυσῆς*⁵, ὅπερ δηλοῖ τὸν ἐπιφρεπῆ πρὸς τὸ κλαίειν, τὸν κλαυστικόν, τὸν δποῖον ἡμεῖς *Κλαψιάρην* λέγομεν.

Τὸ *Σιγηρὸς*⁶ δηλοῖ τὸν ἥρεμον, σιωπηλὸν καὶ δλιγολόγον, ὃν οἱ Κρῆτες στεγνὸν λέγουσι, *Ψεμάτζης*⁷ εἶναι ὁ ψευδολόγος, ὁ νῦν *Ψεματιανός*, *Σαχλίκης*⁸ ἐκεῖνος οὗτινος ἢ συμπεριφορὰ καὶ οἱ λόγοι εἶναι ἀνούσιοι, *Σκανδαλάρης*⁹ ὁ ζωηρὸς καὶ σκανδαλοποιός, *Λουλούδης*¹⁰ ὁ ἴλαρὸς καὶ ἐπέραστος, ὃς νῦν ἐν Σίφνῳ καὶ Κρήνῃ, καὶ τέλος *Χωριάτης*¹¹ ὁ ἄξεστος.

Θ' - ΕΚ ΠΑΡΑΒΟΛΗΣ ΠΡΟΣ ΙΔΙΟΤΗΤΑΣ ΤΕΤΡΑΠΟΔΩΝ ΖΩΩΝ ΚΑΙ ΕΡΠΕΤΩΝ

‘Ο λαμβάνων ὡς παρωνύμιον τὸ ὄνομα ζώου τινὸς ὑπονοεῖται ὅτι ἔχει τοῦ ζώου τούτου τὰς ἀδιότητας. Κατὰ ταῦτα τὸ παρωνύμιον *Γάττος*¹² ἀπεδόθη κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους εἰς ἄτομον κλεπτίστατον καὶ δόλιον¹³. Τούτῳ παραβλητέον τὸ παραδεδομένον *Αἴλουρος*¹⁴.

‘Η ἀλώπηξ χαρακτηρίζεται ὡς ζώον πονηρόν, πολυμήχανον καὶ ὑπουλόν¹⁵,

1. Κωνσταντόποντος, σ. 173, ἀριθ. 663.

2. P. Lemerle, *Actes de Kutlumus*, 49.

3. *Acta*, 5,125.

4. Σήμερον «αὐτὸς κάνει τὸ μουρμούρη» λέγομεν περὶ φιλέριδος.

5. Θεοφάνος, *Χρονογρ.*, 365,26. Ἐπιθι καὶ *Moritz*, 2,55.

6. *Acta*, 1,223· 3,119. Φ. Κουκούλη, Νεοελληνικῶν τινῶν ἐπιθέτων σημασία καὶ δοθογραφία ('Αθηνᾶς, 53,221). Ἐπιθι καὶ *Moritz*, 2,55.

7. Cusa, I diplomi, 416.

8. *Acta*, 6,151. Γυναικα *Σαχλικίναν* ἀναφέρεται καὶ ὁ Χωματιανός, 6,449,453.

9. *Trinchera*, Syll., 261.

10. *Acta*, 6,176.

11. Κωνσταντόποντος, σ. 120, ἀριθ. 440.

12. *Trinchera*, Syll., 329. Ἐν Θάσῳ φέρεται σήμερον τὸ *Γάττος* ὡς οἰκογενειακὸν ἐπίθετον. Βλ. καὶ Φ. Κουκούλη, Περὶ τῶν καταλήξεων -έας, βρόχι, -αῖος (Λεξικ. 'Αρχ., 6,252).

13. Εὐαγρίον, 'Εκκλ. ίστορ., 2,8 (56,1· Bidez - Parmentier). ‘Ο ‘Αχμέτ, ἐν τῷ ‘Ονειροκριτικῷ του, 226,2 (Drexel), γράφει· «καθ’ ὅλου ὁ κάττος εἰς πρόσωπον κλέπτου κρίνεται». ‘Ο αὐτὸς τὸ ἴδιον ζώον χαρακτηρίζει ὡς δόλιον (169,4).

14. ‘Ο ‘Αρτεμίδωρος, ‘Ονειροκρ., 173,17, τὸν αἴλουρον χαρακτηρίζει ὡς κλέπτην ὀρνίθων. Σήμερον ἐν Νισύρῳ πρὸς ἀγριόκατθον (= ἀγριόγαττον) παρομοιάζεται ὁ ἀπόδοσιος καὶ εὐκόλως ὀργιζόμενος.

15. «Ὑπουλός δὲ εἰ ὡσπερ ἀλώπηξ», *Χρυσόστομος*, PG, 57,48. «Ἀλώπηξ

τούτου δ' ἔνεκα ὀνομάσθη τις κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους *'Ἀλωπός'*.

Ἐξ ἐγγράφων γνωρίζομεν Βασίλειον τὸν *'Αρκουδᾶκον*², οὗτο παρονομασθέντα διὰ τὴν πολυφαγίαν αὐτοῦ. Ὁ Χρυσόστομος ὠμίλησε περὶ ἔχεινον, ὅστις γαστριμαργεῖ ὡς ἄρκτος³, λέγουσι δὲ καὶ οἱ Πόντιοι σήμερον «ἄμων ἄρκος τρώει», ἐπὶ πολυφάγου. Δὲν ἀγνοῶ ὅτι, κατὰ τὸν *'Αρτεμίδωρον*⁴, ἢ «ἄρκτος προαγορεύει ἄνθρωπον βίαιον καὶ τραχὺν καὶ δυσσύμβολον».

Κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα μᾶς παραδίδεται ὡς βιβλιογράφος Κοσμᾶς ὁ Κάμηλος⁵. Δεδομένου ὅτι *Καμῆλος* ἐν Κερκύρᾳ καὶ *Γκαμέλας* ἐν Ἀκαρνανίᾳ καὶ κοινῶς καμῆλα παρωνυμεῖται ὁ ὑψηλὸς τὸ ἀνάστημα, Κάμηλος θὰ ἐπωνομάσθη ὁ Βυζαντινὸς διὰ τὸ ὕψος του, ὡς διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐπιτατικῶς καὶ *'Επιταποκάμηλος'*.

Γνωστὸν εἶναι ὅτι ἡ κάμηλος θεωρεῖται ζῷον μνησίκακον καὶ πεῖσμον⁶, φρονῶ ὅμως ὅτι διὰ τὸν λόγον τοῦτον δὲν ἀπεδόθη τὸ παρωνύμιον.

Παρὰ τῷ Θεοφάνει φέρεται *'Ιωάννης ἐπίκλησιν ἡ μούλα'*⁷ ἀντιστρόφως φρονῶ ὅτι τὸ παρωνύμιον τοῦτο ἀπεδόθη, ἵνα τὸν πείσμονα δηλώσῃ. Ὅρα ὅτι «αὐτὸς ἔχει μουλαρήσιο πεῖσμα» καὶ σήμερον λέγομεν περὶ πείσμονος.

Τὸ *Λαγός*⁸, τὸ καὶ σήμερον σύνηθες, ἀναμφιβόλως ἀπεδόθη εἰς ἄτομόν τι διὰ τὴν δειλίαν αὐτοῦ⁹, ἐν τῷ *Λαγοδόντης*¹⁰ ἐπεκλήθη ὁ ἔχων ἰσχυροὺς καὶ ἔβέχοντας τοὺς κοπτῆρας ὄδόντας, ὡς ὁ λαγωός.

Ἐν τοῖς ἐγγράφοις συχνὰ ἀναφέρεται τὸ παρωνύμιον *Λύκος*¹¹. Συμφώ-

πλήρης μὲν δόλου, ἀπατῶσα δὲ τοὺς ἀπλοῦς», *Tafel*, Eustathii opusc., 73,45. «Ἐὰν ἴδῃ ὁ βασιλεὺς ὅτι κυνηγῶν ἡ ὄδεύων εὔρεν ἀλώπεκα, ἀνδρα πολυμήχανον καὶ πλάνον εύρήσει», *'Αχμέτ*, *'Ονειροκρ.*, 224,22.

1. Th. Pressel, Johannis Tzetzae epistolæ, 38. Βυζ. Χρον., 17,24. Κωνσταντόπουλος, σ. 115, ἀριθ. 418 καὶ 351 ἀριθ. 601α.

2. Trincheria, Syll., 226.

3. Χρυσόστομος, PG, 51,84.

4. *'Αρτεμιδώρον*, *'Ονειροκρ.*, 234,5. Νῦν ἐν Λεύκτῳ τῆς Μάνης ἀρκουδέας λέγεται ὁ ἀγριάνθρωπος. Φ. Κονκούλη, Περὶ τῶν καταλήξεων -έας, -βρόχι, -αῖος (*Λεξικ.* *'Αρχ.*, 6,253).

5. Vogel-Gardthausen, 235.

6. Trincheria, Syll., 276.

7. «Οὐδὲν τῶν ἐν τοῖς κτήνεσι λέγεται οὕτω βαρύμηνι καὶ δύσθυμον καὶ μνησίκακον ὡς ἡ κάμηλος», «ὅταν τις μνησικῆς ὡς κάμηλος», Χρυσόστομος, PG, 62,483· 63,692.

8. Θεοφάνος, Χρονογρ., 140,30.

9. Νικήτα Χωνιάτον, Χρον. διῆγ., 694,16. Λαγώς *'Ησάλωνος* ἀναφέρεται ἐν παπύρῳ τοῦ 127 μ.Χ., Pap. Amherst, 129,27.

10. «Δειλός ἔστιν ὡς λαγωός», Παλλαδίον, Διάλογος Ιστορικός, PG, 47,77.

11. Acta, 5,26.

12. Cusa, I diplomi, 531. Παρὰ Cusa, σ. 393, ἀναφέρεται καὶ τὸ σύνθετον *Λυκοπέτρος*.

νως πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τῶν μεσαιωνικῶν προγόνων μας, οὕτω θὰ ὀνομάσθη εἴτε δὲ ἄρπαξ καὶ ἀπληστος καὶ πλεονέκτης¹, εἴτε δὲ σκληρὸς καὶ ἀνελεήμων². Τὸ Λυκοδόντης³ ἀφ' ἔτέρου ἀπεδόθη εἰς τὸν ἔχοντα ὁδόντας ἰσχυρὸνς ὡς οἱ τοῦ λύκου. "Ορα δὲ" ὅτι σήμερον λυκοδόντι λέγεται δὲ πολὺ ἰσχυρὸς ὁδούς.

Λυκομάτης⁴ ἐλέχθη τις ὡς ἔχων ὀφθαλμοὺς ὅξεῖς ὡς οἱ τοῦ λύκου, Λαγοπάτης⁵ δὲ δὲ βαδίζων ἀθορύβως. Πρ. τὸ σημερινὸν ψῆμα λαγοπατῶ, δπερ συνωνυμεῖ τῷ ἀλαφροπατῶ.

"Ἐκ τῆς ἴστορίας γνωστὸς εἶναι δὲ Λακεδαιμόνιος Κροκόδειλος Κλαδᾶς.

⁶ Αρχικῶς τὸ ἐπώνυμον θὲν ἀπεδόθη εἰς φονέα καὶ ἀπονενοημένον ἀνθρωπον.

Σαμιαμίδι καὶ σαμιαμίθι λέγομεν εἶδος μικρᾶς σαύρας, τὸν τοιχοβάτην, πρὸς αὐτὸν δὲ παρομοιάζομεν σήμερον τὸν μικρόσωμον καὶ ἀδύνατον. Διὰ τὴν αὐτήν, πιστεύω, αἰτίαν ὀνομάσθη Βυζαντινός τις Σαμιαμίνθης⁷, πρὸς δὲ καὶ Σιλιγούδης⁸, ἀφ' οὗ νῦν σιλιγούδι εἶναι εἶδος μικροῦ ἕρπετοῦ παρομοίου πρὸς τὸ σαμιαμίδι. Σημείωσον δὲ οἱ Μυκόνιοι νῦν ὡς σιλιγούδι χαρακτηρίζουσι τὸν ἀδύνατον.

Διὸ ἀδυναμίαν δὲ ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ἐπεκλήθη τις Τζίρος⁹ καὶ Τζιράκης¹⁰, ἀφ' οὗ καὶ σήμερον «ἔγινε σὰν τὸ τζίρο» λέγομεν ἐπὶ τοῦ κατίσχνου, τὴν μεταφορὰν ἐκ τοῦ ἰχθύος τζίρου λαμβάνοντες. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ Σκωλήκης¹¹ παρωνομάσθη τις.

Ψέγων δὲ Θεσσαλονίκης Εὐστάθιος τοὺς συγχρόνους του διὰ τὴν εὔκολίαν μεθ' ἧς σκωπτικὰ ἀπέδιδον ἐπίθετα, γράφει· «τὸν μὲν γάρ σκύλλον, τὸν δὲ σκλάβον, τὸν δὲ παγάνον ἥπονομάζουσιν ἥ καλοῦσιν»¹². Τὸ Σκύλ-

1. «Κατέχετε τὸν κανόνα διτι λύκοι οἱ ἄρπαγες», Χρυσοστόμος, Νόθα συγγράμματα (PG, 59,513). «Οταν τις ἄρπάξῃ ὡς λύκος», Χρυσόστομος, PG, 63,692. «Τὰ δὲ ἄρπάζοντα (ζῷα) φανερῶς ληστὰς καὶ ἄρπαγας (δηλοὶ) ὡς ἱέραξ καὶ λύκος», Ἀρτεμιδώρος, Ὁνειροκ., 234,17. «Ο λύκος εἰς πρόσωπον πλεονέκτου καὶ ἀπλήστου ἔξουσιαστον κρίνεται», Ἀχμέτ, Ὁνειροκ., 223,20.

2. «Ἀνελεήμων ὡς λύκος», Παλλαδίου, Διάλογος ἴστορικός (PG, 47,77).

3. Trincheria, Syll., 300. Cusa, I diplomi, 358.

4. Βυζ. Χρον., 13,21.

5. Trincheria, Syll., 331. Ζαμπέλιος, 152.

6. «Κροκόδειλος πειρατὴν ἥ φονέα ἥ οὐδὲν ἡττον ἀπονενοημένον ἀνθρωπον σημαίνει», Ἀρτεμιδώρος, Ὁνειροκ., 173,13.

7. Acta, 2,525.

8. Th. Pressel, Johannis Tzetzae epistolæ, 84.

9. Cusa, I diplomi, 75,415.

10. Βυζ. Χρον., 17,105.

11. Γ. Παχυμέρη, Ἀνδρόνικος Παλαιολόγος, 2,359,6.

12. Bl. PG, 136,509.

λος τοῦτο, τὸ δποῖον ἐθεωρεῖτο πολὺ προσβλητικόν¹, ἀπεδίδετο εἴτε πρὸς δήλωσιν τοῦ ἀναισχύντου² εἴτε, ώς καὶ σήμερον, τοῦ σκληροῦ³. Διὰ τὴν σκληρότητα δ' ἔννοεῖται ὅτι Ἰωάννης τις Σκυλλοῖστωνης ἐπεκλήθη⁴.

‘Υπὸ Συμεῶνος τοῦ Μαγίστρου⁵ ἀναφέρεται ὅτι ὁ βασιλεὺς Λέων δὲ Αρμένιος ἐπωνυμάσθη Χαμαιλέων, διότι ἦτο βραχὺς τὸ ἀνάστημα.

Ἐπειδὴ ὅμως ὁ χαμαιλέων ἀλλάσσει χρώματα, διὰ τοῦτο ἐλήφθη καὶ πρὸς δήλωσιν τοῦ Ψεύστου καὶ εὐμεταβόλου⁶ πβ. τὴν ἀρχαίαν παροιμίαν «χαμαιλέοντος εὐμεταβολώτερος». Διετήρησε δ' ἡ λ. καὶ τὴν σημασίαν τοῦ ὑπούλου καὶ σήμερον, ἀφ' οὗ οἱ ἐκ Τραπεζοῦντος καὶ Ὁρδοῦ τοῦ Πόντου χαμολέαν τὸν ὕπουλον καλοῦσι. Δι' αὐτὸ φρονῶ ὅτι ὁ Συνόδης Παπαδημητοίου δὲν ἔχει ἀπολύτως δίκαιον, δταν, κρίνων τὸ ἔργον τοῦ Moritz, ἀποφαίνεται ὅτι τὸ ἐπίθετον δὲν ἔχει σχέσιν μὲ τὸ εὐμετάβολον τοῦ χαρακτῆρος, ἀλλὰ μὲ τὸ μικρὸν τοῦ σώματος ὕψος⁷.

Κατὰ τοὺς συνεχίζοντας τὸν Θεοφάνη ὁ πατρίκιος Ἡμέριος Χοῖρος ἐπεκλήθη⁸, διὰ τὴν τῆς ὅψεως ἀγριότητα, ἐκ μεταφορᾶς τοῦ ἀγριοχοίρου⁹. Συνήθως ἐν τούτοις τις κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἔχαρακτηρίζετο ὡς χοῖρος «διὰ τὸ χοιρῶδες τοῦ βίου καὶ ρυπαρόν», ώς δρυθῶς ὁ χρονογράφος

1. «Καν μέν τις ἡμᾶς ὑβρίζων εἶπη κύων, ἀλγοῦμεν», Χρυσόστομος, PG, 60,250. Ἐν τῷ Χρονικῷ τοῦ Μορέως (στίχ. 761) οἱ καθολικοὶ λέγουν μετὰ παραπόνου ὅτι οἱ ὁρθόδοξοι

σκύλλους μᾶς ὀνομάζουσι κι* ἀτοι τους ἐπαινοῦνται.

2. «Πόθεν οὖν δυνήσομαι μαθεῖν ὅτι ψυχὴν ἔχεις ἀνθρώπου, δταν ἀναισχυντῆς ὡς κύων;», Χρυσόστομος, PG, 61,439. «Κατέχετε τὸν κανόνα ὅτι κύνες οἱ ἀναισχυντοι», Χρυσοστόμος, Νόθα συγγράμματα, PG, 59,513. Πβ. καὶ Μαλάλα, Χρονογρ., 403,8· 415,8.

3. Πβ. καὶ Ἰωάννην τὸν Μοναχόν, ἐν PG, 96,1280, Νικήταν Χωνιάτην, Χρον. διήγ., 367,1· 457,7 καὶ ΒΒΠ, 3,303.

4. Γ. Ἀκροπολίτου, Χρονικὴ συγγραφή, 1,24,1 (Heisenberg) καὶ Σύνοψις χρονική (Σάθα), 460,5. Πβ. καὶ Moritz, 1,28. Καὶ σήμερον περὶ ἀπηνοῦς λέγομεν ὅτι εἶναι ἔνα σκυλλί. Σκυλλέας νῦν ἐν Αεύκτοφ τῆς Μάνης λέγεται ὁ ἀπηνής. Φ. Κονκουλέ, Περὶ τῶν καταλήξεων -έας, -βρόχι, -αῖος (Λεξικ. Ἀρχ., 6,253).

5. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 603,2.

6. «Ψεύστης ὡς χαμαιλέων», Παλλαδίου, Διάλογος Ιστορικός, PG, 47,77. Πβ. καὶ Moritz, 2,12.

7. Ἐν Βυζαντ. Χρονικ., 6,168.

8. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 253,17· 659,8. Γ. Κεδρηνός, Σύνοψ. Ιστορ., 2,159. Πβ. καὶ Σ. Παπαδημητόου, ἐν Βυζαντ. Χρονικ., 5,715.

9. Πβ. τὸ ἐκ Πριήνης ἀρχαῖον παρωνύμιον Σύαγρος (Hiller, Priene, 313,386).

σημειοῖ¹. Ὅρα ὅτι τὸ μεσαιων. παρωνύμιον *Χοιρέας*², τὸ τῶν ἀρχαίων χοίρων καὶ τὸ σημερινὸν Μανιατικὸν *Χιουρέας*, τὸν χοιρώδη τοὺς τρόπους ἐδήλουν. Ὅτι δὲ τὸ χοῖρος κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Χρυσοστόμου τὸν ωπαρὸν ἔχαρακτήριζε, φαίνεται ἐξ ὅσων δὲ ιεράρχης λέγει περὶ ἀποβλήτου προσώπου, τὸ δποῖον ὑβρίζοντες οἱ σύγχρονοί του ἀπεκάλουν βόσκημα καὶ χοῖρον³.

Σημειωτέον ὅτι καὶ διὰ θρασύτητα ἡδύνατό τις τότε νὰ ὀνομασθῇ χοῖρος⁴.

I' - ΕΚ ΠΑΡΑΒΟΛΗΣ ΠΡΟΣ ΙΔΙΟΤΗΤΑΣ ΠΤΗΝΩΝ ΚΑΙ ΕΝΤΟΜΩΝ

Τὸ σημερινὸν φδικὸν πτηνὸν ἀκανθίς, κοινῶς καρδεοίνα (*carduelis*) κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἐκαλεῖτο ἀστρόγληνος⁵ ή στραγαλίνος⁶, νῦν δέ, κατὰ τόπους, στραγαλιανὸς ή στραγαλίνη (Ρόδος) ή στραγαλινὸς (Θεσσαλία). Τὸ πτηνὸν τοῦτο διὰ τὴν ὁραιότητα καὶ τὴν ποικιλίαν τοῦ πτερώματός του ἐθεωρεῖτο μετὰ τοῦ ψιττακοῦ καὶ τῆς πέρδικος ὁραιῶν, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον καὶ διὰ τὸ φδικὸν καὶ εἰς ἄνδρα ἀπεδόθη τὸ ἐπώνυμον *'Αστραγαλίνος*⁷.

Ἐκ τῶν ἔγγραφων γνωρίζομεν τὸ παρωνύμιον *Κοσσύφης*⁸, τὸ δποῖον καὶ σήμερον ὡς *Κότσυφας* καὶ *Κοτσυφάκης* περιφέρεται⁹, θ' ἀπεδόθη δὲ τοῦτο εἰς τινα διὰ τὴν πανουργίαν αὐτοῦ¹⁰.

Διὰ τὸ *Κοῦκκος*¹¹ παρατηρῶ ὅτι σημαίνει τὸν μονήρη βίον διάγοντα. Πβ. καὶ τὴν σημερινὴν φρ. «τρεῖς κι' ὁ κοῦκκος», ἐπὶ ἐρημίας καὶ ὀλιγανθρωπίας.

1. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 172,16· 253,17. Ἐπιθι καὶ ΒΒΠ, 3,302. Σήμερον οἱ κάτοικοι Ἀπυράνθου τῆς Νάξου εἰς πολλὰ κύρια ὄνόματα θέτουσιν ὡς πρῶτον συνθετικὸν τὸ χοῖρος, οἷον *Χοιρογιάννης*, *Χοιρογιώργος*, ἵνα δηλώσωσι τὸν ἀξεστὸν καὶ ἀδιάκριτον.

2. Moritz, 2,16.

3. Χρυσόστομος, PG, 53,265.

4. «Δειλός ἐστιν ὡς λαγωός, θρασὺς ὡς χοῖρος», Παλλαδίου, Διάλογος Ιστορικός, PG, 47,77.

5. Περὶ τῆς λ. διέλαβεν ὁ L. Petit, ἐν BZ, 7,597.

6. I. Τζέτζου, Χιλιάδες, χιλ. 4, στίχ. 890 (Cramer, Anecdota Graeca, 3,359). Τοῦ αὐτοῦ, Σχόλια εἰς Ἀλληγορίας Ἰλιάδος (Cramer, "Ἐνθάν.", 3,377).

7. Acta, 4,190.

8. Acta, 5,276· 6,160.

9. Κόσσυφος ὡς παρωνύμιον φέρεται καὶ ἐν ἀρχαίαις ἐπιγραφαῖς Θήρας.

10. «Τὰ μιμητικὰ (ζῷα) γόητας καὶ πανούργους (σημαίνει) ὡς πίθηκος καὶ κόσσυφος», Αρτεμιδώρος, Ονειροκρ., 234,24.

11. Acta, 5,145.

Παρὰ Κεδρηνῷ (2, 322, 10) ἀναφέρεται Βασίλειος ὁ Πετεινός, παρωνύμιον τὸ δποῖον θὰ ἦτο καὶ πολὺ παλαιότερον, ἀφ' οὗ ἐν μὲν παπύρῳ τοῦ 225 μ.Χ. ἔχομεν Ἀπολλώνιον τὸν Ἀλέκτορα¹, ἔτι δὲ παλαιότερον ὁ στρατηγὸς τοῦ Φιλίππου Ἀδαῖος ἐπεκαλεῖτο Ἀλέκτωρ, διότι συχνὰ μετὰ κόμπου ὅμιλει περὶ τῶν στρατιωτικῶν κατορθωμάτων του². "Ἄν νῦν λάβῃ τις ὑπὸ δψιν ὅτι καὶ σήμερον «αὐτὸς κάνει τὸν πετεινὸν» ή «τὸν κόκκορα» λέγεται ἐπὶ τοῦ φιλέριδος³, τότε θὰ εἶναι διατεθειμένος τοιαύτην τινὰ ἔννοιαν ν' ἀποδώσῃ εἰς τὸ πετεινός⁴. Μὲ τὸ παρωνύμιον τοῦτο σχετιστέον καὶ τὸ ἐπὶ Ἰητρούς μεσαιωνικὸν Ἀλεκτοράκης⁵.

Ἄρχαῖον εἶναι τὸ παρωνύμιον Ἱέραξ⁶, τὸ δποῖον συχνὰ ἀπαντᾶται ἐν τοῖς παπύροις⁷ τῆς Β' καὶ Γ' μ.Χ. ἕκαπονταετηρίδος, εἴτα δὲ καὶ εἰς Βυζαντινὰ ἔγγραφα⁸ καὶ ἄλλαχοῦ.

Καὶ ἀπεδίδετο μὲν κατὰ τὴν παλαιοτέραν ἐποχὴν τὸ ἐπίθετον πρὸς Ἱέραν, οὐχὶ ὅμως καὶ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, δόπτε ὡς Ἱέραξ ἔχαρακτηρίζετο ὁ ἄρπαξ — τὸ πτηνόν, ὡς γνωστόν, ἀρπάζει τὰς κατοικιδίους ὅρνιθας⁹.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον πιστεύω ὅτι τότε ἐπεκλήθη τις Φάλκων¹⁰ ή Φαλκώνης¹¹, ἀφ' οὗ φαλκώνιν (falco) εἶναι εἶδος γυπαέτου (gypaetus barbatus). Σημείωσον διὰ τὸ Φάλκης εἶναι σήμερον γνωστὸν ἐπίθετον ἐν Σκιάθῳ.

Τζίτζιδος, πλὴν τοῦ Τζίτζικας καὶ Τσέτσικας, λέγεται παρ' ἡμῖν ὁ τέτιεξ. Τὸ Τζίτζιδος φέρεται ὡς παρωνύμιον κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους¹², ἀποδοθὲν εἰς ἀτομὸν λεπτοφυές, ὡς καὶ σήμερον, φδικὸν δέ.

Χαρίτων ὁ Χηνοπόδης¹³ μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Κωδινοῦ. Ἐκλήθη

1. BGU, 14^a, 1.

2. Ἄθηναῖος, IB, 532e. Καὶ σήμερον τὸ Πετεινός φέρεται ὡς παρωνύμιον ἐν Ζαγορίῳ καὶ Κρήνῃ.

3. Πβ. σχετικῶς τὰ Λατινικὰ μονομάχων ὄνόματα Gallina καὶ Cicirrus.

4. Διὰ τὸ Πετεινός βλ. καὶ Σ. Παπαδημητρίου, ἐν Βυζ. Χρονικ., 5, 731.

5. Ζαμπέλιος, 173.

6. Ὁ Πλούταρχος, ἐν βίῳ Ἀριστείδου, 6, λέγει διὰ «ἔνιοι ἀετοὶ καὶ ἱέρακες ἔχαιρον προσαγορευόμενοι».

7. BGU, 433, 2· 734^a, 39.

8. Trincheria, Syll., 301. Τὸ παρωνύμιον φέρεται καὶ ὡς Ἱεράκης, νῦν Γεράκης. P. Lemerle, Actes de Kutlumus, 115.

9. «Τὰ δὲ ἀρπάζοντα (θηρία) φανερῶς ληστὰς καὶ ἀρπαγας (προαγορεύει) ὡς Ἱέραξ καὶ λύκος», Ἀρτεμιδώρου, Ὀνειροκρ., 234, 18.

10. Βυζ. Χρον., 17, 185.

11. Cusa, I diplomi, 7, 380.

12. Acta, 5, 29, 31.

13. «Χαρίτωνος εύνούχου τούπικλην Χηνοπόδη», Γ. Κωδινοῦ, Περὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ναοῦ τῆς ἀγίας Σοφίας, 134, 8. Διάφοροι κώδικες δίδουσι Χηνοπόδη, διὰ αὐτὸν οὐχὶ ὁρθῶς ὁ Preger, Πάτρια Κωνσταντινουπόλεως, 1, 80, 1, ἔξεδωκε Χαρίτωνος Χηνοπούλου.

δ' οὗτος οὗτως ὡς ἔχων πόδας ὅμοίους πρὸς τοὺς τῆς χηνός, ὁ πάσχων δῆλα δὴ ἐκ πλατυποδίας. Κατὰ τὸ Χηνοπόδης δ' ἔχομεν καὶ Πουλλοπόδης, ὁ ἔχων λεπτοὺς τοὺς πόδας ὡς τὸ πτηνόν. 'Ο Πουλλοπόδης οὗτος φέρεται μετονομασθεὶς καὶ εἰς Τρυποκαρύδην¹, πιθανώτατα διὰ τὸ εἶναι μικρόσωμον, ἀφ' οὗ τρυποκάρυδο καὶ τρυποκαρύδης παρ'² ἡμῖν λέγεται μικροσκοπικὸν πτηνόν, ὁ τῶν ἀρχαίων τροχίλος. "Ἄς λεχθῇ ὅτι ἐν 'Ερμουπόλει καὶ Βιθυνίᾳ «είναι σὰν τὸ τρυποκάρυδο» λέγεται ἐπὶ μικροσώμου.

Κουνούπης είναι σήμερον γνωστὸν οἰκογενειακὸν ἐπίθετον τὸν πρόδρομόν του ἔχον εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, καθ' οὓς ἀναφέρεται οὐ μόνον χωράφιον τοῦ *Κώρωπος*³, ἀλλὰ καὶ Θεόδωρος *Κουνούπης*⁴.

Τὸ παρωνύμιον, τὸ καὶ σήμερον γνωστόν, ἔχω τὴν γνώμην ὅτι ἔχαρακτήριζε φίλοινον ὡς ὁ κώνωψ ὁ περιπτάμενος περὶ τὰ οἰνηρὰ βυτία, πβ. καὶ τὴν σημερινὴν φράσιν «ἔγινε κουνούπι» ἐπὶ τοῦ καταμεθυσθέντος.

Δὲν ἀγνοῶ ὅτι ὁ 'Αχιλλεὺς Τάτιος ἐν τῷ μυθιστορήματί του τὰ κατὰ Λευκίππην καὶ Κλειτοφῶντα (Β' 20) ὅμιλεῖ δι' οἰκέτην πολυπλάγμονα, λάλον καὶ λίχνον, «φῶνομα Κώνωψ».

'Ἐν παπύρῳ τῆς Β' μ.Χ. ἔκατοντα ετηρίδος παρωνυμεῖται τις *Ψύλλος*⁵, τοῦτο δὲ τὸ παρωνύμιον ἔπειτα είναι σύνηθες κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους⁶, γνωστὸν δὲ καὶ σήμερον ὡς *Ψύλλος*⁷ καὶ *Ψύλλας*.

Τὸ ἐπίθετον πιστεύω ὅτι ἀπεδόθη, ἵνα δηλώσῃ τὸν ἀλτικὸν ὡς ὁ *Ψύλλος* καὶ οὐχὶ τὸν προαγωγόν, ὡς παρ'⁸ ἀρχαίοις συνηθίζετο⁹.

ΙΑ' - ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ ΕΙΛΗΜΜΕΝΑ ΕΚ ΣΥΝΗΘΕΙΩΝ ΣΧΕΤΙΖΟΜΕΝΩΝ ΜΕ ΦΑΓΗΤΑ ΚΑΙ ΠΟΤΑ

'Αναφαγιὰ σήμερον λέγεται ἡ ἔλλειψις ὀρέξεως πρὸς φαγητόν, ἀναφαγιάζω δὲ τὸ ἀνορεκτῶ. Οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἐπεκλήθη τις 'Αναφαγᾶς¹⁰.

Μᾶς παρεδόθη τὸ Βυζαντινὸν παρωνύμιον 'Αβούκης, τὸ ὄποιον οὐχὶ ὁρθῶς ὁ Moritz (2,34) συνέδεσε πρὸς τὸ ἀβουκάτος = *advocatus*. Μὴ ἀπο-

Ι Α

1. «Γεώργιος Πουπό μετονομασθεὶς Τρυποκαρύδης», Vogel-Gardthausen, 85,7.
2. Βυζ. Χρον., 17,86. Acta, 5,18.
3. Acta, 1,373.
4. Griechische Pap. zu Strassburg, 21,23. Ψύλλος καὶ Ψυλλίων είναι καὶ ἀρχαῖα ὄνόματα.
5. Th. Pressel, Johannis Tzetzæ epistolæ, 27. Trincheræ, Syll., 328. Βυζ. Χρον., 17,89. Acta, 6,124,125.
6. 'Ως ἐν Σφακίοις τῆς Κρήτης. Βλ. καὶ N. Πολίτου, Παραδόσεις, 431.
7. Πβ. Παλατ. 'Ανθολ., 7,403.
8. Ζαμπέλιος, 151.

δεχόμενος τὴν γνώμην ταύτην τοῦ Moritz ὁ Συνόδης Παπαδημητρίου, παρετήρησεν ἀπλῶς ὅτι ἡ ὄνομασία φαίνεται ξενική, τὴν δρθὴν δμως ἔρμηνείαν δίδει τὸ ἔξης χωρίον, εἰλημμένον ἐκ τοῦ βίου Θεοδώρου τοῦ Στουδίου· «Πέτρος ἐκεῖνος ὁ διὰ τὴν ὑπερβάλλουσαν αὐτοῦ ἀστίαν Ἀβούκης εἰκότως ἐπονομασθείς»¹.

Αντίθετον σημασίαν πρὸς τὸ Ἀβούκης ἔχουσι τὰ *Boukias*², ὁ μεγάλας ἐνθέσεις διαμασώμενος, καὶ *Xaphas*³, ὁ ἐσθίων χανδόν.

Ἡ ἀγάπη πρὸς ὁρισμένους ζωμοὺς ἔδωκε, κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, ἀφορμὴν πρὸς σχηματισμὸν διαφόρων παρωνυμίων. Οὗτος ἔχομεν ἀφ' ἐνὸς Γεώργιον *Zombrus*⁴, ἀφ' ἑτέρου δὲ *Zombrus tina*⁵ καὶ Νικήταν τὸν *'Almozombrus*⁶, τὸν ἀρεσκόμενον δῆλα δὴ εἰς ἀλμυροὺς ζωμοὺς καὶ Μανουὴλ τὸν *Kakozombrus*⁷, ἵσως τὸν ἀρεσκόμενον εἰς ζωμοὺς κατωτέρας ποιότητος.⁸ Εκ τοῦ ζωμοῦ τὴν παρωνυμίαν ἔσχε καὶ ὁ *Mandozombrus*⁹ ἢ *Mandozombrus*¹⁰.

Ανάλογόν πως πρὸς τὸ Μανδοζώμης εἶναι καὶ τὸ *Mandoturus*¹¹. Εἴτε ἐγγράφων ἔχομεν τὸ παρωνύμιον *'Iχθυοφάγος*¹², ὁ εὐχαρίστως τρώγων ἰχθῦς, καθ' ὃ καὶ *'Allatophágos*¹³, ὁ εἰς ἀλμυρὰ ἔδεσματα ἀρεσκόμενος.

Κώστας ὁ Λαρδότυρος ἀναφέρεται ἐν κατωταλικῷ ἐγγράφῳ¹⁴. Σημαίνει δὲ τὸ ἐπίθετον τὸν τρώγοντα εὐχαρίστως λαρδὶ (*laridum*) καὶ τυρόν¹⁵. Όμοίως ἐξ ἐγγράφων κατωταλικῶν καὶ Σικελικῶν ἔχομεν τὰ παρωνύμια *Φαβατᾶς*¹⁶, *Φαβᾶς*¹⁷ καὶ *Φαβάτσης*¹⁸, τὰ δηλοῦντα τὸν τρώγοντα εὐχαρίστως φάβα.

1. PG, 99,316.

2. *Trincheria*, Syll., 345.

3. *Acta*, 5,467.

4. *Acta*, 4,35.

5. *Acta*, 5,17. Τὸ ζουμᾶς, τὸ ὅποιον εἶναι καὶ σημερινὸν παρωνύμιον, σημαίνει τὸν ἀγαπῶντα τὸν ζωμόν.

6. *Acta*, 4,244.

7. ΚΠ, 25,164.

8. *Tafel*, Eustathii opusc., 270,66· 278,53· 289,23. Νικήτα Χωντάτον, Χρον. διήγ., 234,1.

9. *Trincheria*, Syll., 265. Κωνσταντόπουλος, σ. 172, ἀριθ. 660.

10. Κωνσταντόπουλος, σ. 172, ἀριθ. 661.

11. Βυζ. Χρον., 12,21. P. Lemerle, Actes de Kutlumus, 39.

12. *Acta*, 5,63.

13. Ζαμπέλιος, 167.

14. Περὶ τοῦ ἐπιθέτου ὁ Moritz, ἐν τῷ ἔργῳ του (2,37), σημειοῖ ἀπλῶς Speck und Käse, ἐν φόρῳ Γ. Χατζιδάκις (MNE, 2,529) φρονεῖ ὅτι Λαρδότυρος σημαίνει παχὺς ως λαρδὶ καὶ τυρός.

15. Spata, Diplomi Greci Siciliani inediti, 740. Cusa, I diplomi, 316.

16. Spata, "Ἐνθ'" ἀν., 498. Τὸ παρωνύμιον φέρεται καὶ σήμερον ως Φάβας. Γ. Χατζιδάκι, Περὶ τῆς ὁρθογραφίας τῶν κατὰ συνεκδρομὴν γινομένων λέξεων (Πεντηκονταετηρίς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, 187).

17. Ζαμπέλιος, 115.

Τὸ ὑπὸ Λέοντος τοῦ Γραμματικοῦ καὶ βραδύτερον τοῦ Χωματιανοῦ ἀναφερόμενον *Πασπαλᾶς*¹ δὲν δηλοῖ, ώς θέλει ὁ Moritz (2,30), τὸν μυλωθρόν, τὸν πλήρη πασπάλης, ἢτοι λεπτοῦ ἀλεύρου, ἀλλὰ τὸν εὐχαρίστως τρώγοντα τὸ φαγητὸν πασπαλᾶν, τὸ δποῖον ἀποτελεῖται ἐξ ἀλεύρου καὶ τεμαχίων χοιρείου κρέατος μετὰ λίπους βρασθέντων².

Κατὰ τὸ Πασπαλᾶς φέρεται καὶ *Μονοκυνθρᾶς*³, ὁ εὐχαρίστως τρώγων τὸ εἰδικὸν φαγητὸν μονόκυνθρον, τὸ δποῖον λεπτομερῶς, ἀλλὰ καὶ μετ' ἀστειότητος, περιγράφει ὁ Θεόδωρος Πρόδρομος⁴.

Τὸ ἐν τοῖς ἀνεκδότοις τοῦ Προκοπίου μνημονεύμενον *Φαγᾶς*⁵ δηλοῖ τὸν λαίμαργον, συνώνυμον ἔχον τὸ *Τρίκοιλος*⁶, τὸ δποῖον δμως ἡδύνατο νὰ δηλοῖ καὶ τὸν προγάστορα⁷.

Τὸν λαίμαργον ἐπ' ἵσης δηλοῖ καὶ τὸ παρωνύμιον *Λάρυγξ*⁸.

Εἰς τὸν ἀνωτέρῳ κύκλον ὑπακτέα τὰ ἐπίθετα *Χορτασμένος*⁹ καὶ *Ἀμαγείρευτος*¹⁰.

Ο *Ἰωάννης Σκυλλίτος* ἀναφέρει *Ἰωάννην* τὸν ἐπονομαζόμενον *"Αοινον"*¹¹, γνωστὸν δὲ εἶναι τὸ παρωνύμιον καὶ ἐξ ἴδιωτικῶν ἐγγράφων¹². Εκλήθη δέ τις τότε *"Αοινος*, ώς μὴ πίνων οἶνον. Αντίθετον τούτου εἶναι τὸ *Φακρασῆς*¹³ (ἔφαγα + κρασὶ) ἢ *Φαρκασῆς*¹⁴, πρὸς ὃ σχετιστέον καὶ τὸ *Κρασάκης*¹⁵, ἀπερ δηλοῦσι τὸν οἰνόφλυγα¹⁶.

1. Λέοντος Γραμματικοῦ, Χρονογρ., 264,12. Χωματιανός, 6,413.

2. ΒΒΠ, 5,63.

3. Acta, 5,37.

4. Heseling - Pernot, Poèmes Prodromiques, 3,177 εξ.

5. Προκοπίου, *Ἀνέκδοτα*, 25,5 (Haury).

6. Acta, 5,28. Νῦν ἐν Μάνῃ (ε)φτακιούλης λέγεται ὁ φαγᾶς.

7. *Τρικοίλης* ἐν Πάρῳ καὶ ὑπὸ τῶν Σμυρναίων λέγεται ὁ προγάστωρ.

8. Χωματιανός, 6,95. Νῦν ἐν Κύθνῳ ἡ ἀδηφάγος γυνὴ χαρακτηρίζεται ως λαρούγγα, εἴτε δὲ καὶ Κωνσταντίνος ὁ Μανασσῆς: «παχέος ἀνθρώπου καὶ φάγου καὶ τὸ ὅλον λαιμοῦ» (Κ. Ηορνα, Einige unedierte Stücke des Manasses und Italicos, Progr. des Sophiensgymnasium, 1901 - 1902, 5,17). Πβ. καὶ τὸ ἀρχαῖον λαίμαργος.

9. Vogel-Gardthausen, 203.

10. Acta, 6,228.

11. 742,21.

12. Acta, 5,36,39· 6,123.

13. Acta, 1,374· 3,153. Βλ. καὶ Moritz, 2,55.

14. Καντακούζηνος, *Ιστορ.*, 1,409,21.

15. Βυζ. Χρον., 17,91.

16. *Kai φακρασῆν μὲ λέγουσι κι' ἐγὼ οὐ μυρίζομαι το,*

“Υπὸ Θεοδώρου τοῦ Προδρόμου ἀναφέρεται ὁ κρασοπατὴρ Πέτρος ὁ Ζυφομούστης¹, ὁ οὐχὶ μόνον τὸν οἶνον, ἀλλὰ καὶ τὸν μοῦστον ζύφων, ἥτοι πίνων.

ΙΒ' - ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ ΣΧΗΜΑΤΙΣΘΕΝΤΑ ΕΚ ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΚΑΤ' ΕΠΑΝΑΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΠΑΡΑΧΡΗΣΙΝ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΜΕΝΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ΤΗΣ ΦΡΑΣΕΩΝ

Ἐξ ἐγγράφων μᾶς εἶναι γνωστὸς Ἱερεὺς ὁ Ἀλληλούϊας², ἐκ τοῦ συχνὰ ὑπ’ αὐτοῦ ἐπαναλαμβανομένου ἀλληλούϊα. Ὁμοίως ἔξι ἐγγράφων ἔχομεν Ἰωάννην τὸν Ναραΐνα³, δοστις θὰ ᾧτο ψάλτης, φαίνεται, τὸ κατὰ τὸν ψαλμὸν ναναῖνὰ ἐπαναλαμβάνων⁴.

Ἐκ τῆς συχνῆς ἐπ’ ἵσης, πιστεύω, χρῆσεως ὑπό τινος τῆς λέξεως παράδεισος θὰ ἐλήφθῃ τὸ παρωνύμιον Παράδεισος⁵. Τὸ Βαλελάδης⁶ βεβαίως θ’ ἀπεδόθη εἰς τὸν συχνὰ λέγοντα «βάλε λάδι», τὸ Καλὲ⁷ εἰς τὸν συχνὰ προσφωνοῦντα διὰ τοῦ καλὲ καὶ τὸ Καλεπὸς⁸ εἰς τὸν συχνὰ μεταχειριζόμενον τὴν φράσιν «καλὲ πῶς»⁹.

Ο Νικόλαος πάλιν τοῦ Τίποτε¹⁰ σκωπτικῶς οὕτω θὰ ἐπεκλήθη διὰ τὴν συχνὴν ὑπ’ αὐτοῦ χρῆσιν τοῦ τίποτε, ὁ Νικόλαος Ηασταπᾶς¹¹ διότι συχνὰ ἡρώτα τὸν συναντῶντας διὰ τοῦ «πῶς τὰ πᾶς» = πῶς ἔχεις, καὶ ὁ Λέων Κατανάγκης¹² διὰ τὴν συχνὴν ἐπανάληψιν τῆς φράσεως «κατ’ ἀνάγκην».

Ανάλογα πρὸς τὸ Κατανάγκης εἶναι καὶ τὰ Καταλάχης¹³ καὶ Διαβα-

1. Σ. Παπαδημητρίου, Theodoros Prodromos, 399. “Επιθι καὶ Σπ. Λάμπρον, ἐν N. Ἔλληνοιν., 1,436,448.

2. Βυζ. Χρον., 13,55. Acta, 2,41. N. Βέη, Σερβικὰ καὶ Βυζαντιακὰ γράμματα Μετεώρων, ἐν Βυζαντίδος, 2,60.

3. Cusa, I diplomi, 1,56.

4. Ο Κωνσταντίνος Πορφυρογέννητος, ἐν τῇ περὶ τῆς βασιλείου τάξεως Ἐκθέσει του (283,1,4 καὶ 281,22· 319,3· 323,14) γράφει ὅτι ὑπὸ τῶν κρακτῶν ἀνεφωνεῖτο τὸ νανά, ἀνανὰ καὶ ἀνανάγια.

5. Acta, 1,375.

6. Acta, 6,257. Vogel-Gardthausen, 62.

7. Spata, Diplomi Greci Siciliani inediti, 54.

8. Acta, 5,467. Ouspensky-Bénéchévitch, Actes de Vazélon, 91,94,95. Ο Πλούταρχος, ἐν τῷ βίῳ τοῦ Ἀλεξάνδρου, 65, λέγει δοτι τις ἐπεκλήθη Καλανός, διότι προσηγόρευε τοὺς ἀνθρώπους διὰ τοῦ καλὲ καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ χαῖρε.

9. Διὰ τὸ Καλεπὸς βλ. καὶ Φ. Κονχούλε, Βυζαντινῶν τινων ἐπιθέτων σημασία καὶ ὄρθογραφία (Ἐπετ. Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδ., 5,8).

10. Trincheria, Syll., 137.

11. Trincheria, Syll., 304.

12. Cusa, I diplomi, 1,367.

13. Acta, 5,43.

σημέρης¹. 'Ο πρῶτος θὰ ἐπανελάμβανε, φαίνεται, τὴν φρ. «κατὰ ποῦ λάχη», ὁ δὲ δεύτερος τὴν «διαβάσοντα ἢ μέρα», ἵτοι παρελθούσης τῆς ἡμέρας.

² Επ' ἵσης φρονῶ ὅτι παρωνυμήθη τις *Κύμινος*², διότι μετεχειρίζετο τὸν τύπον ὁ κύμινος, ἀντὶ τοῦ κοινοτέρου τὸ κύμινον, καὶ *Μοσχολίβανος*³, διότι ἔλεγεν ὁ μοσχολίβανος, ἀντὶ τοῦ τὸ μοσχολίβανον. Τέλος ἴερεύς τις προσωνυμεῖται *Κάλανδρος*⁴, διότι τὰ Κάλανδα, Κάλανδρα ἔλεγε.

ΙΓ' - ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ ΕΞ ΑΛΛΩΝ ΣΥΝΗΘΕΙΩΝ ΣΧΗΜΑΤΙΣΘΕΝΤΑ

⁵ Εξ ἔγγραφου τοῦ 1192 γνωρίζομεν τὸν πρεσβύτερον *Γονύφιλον*⁵, οὗτος ἀσφαλῶς ἐπικληθέντα ὡς συνηθίζοντα, σεβασμοῦ χάριν, νὰ φιλῇ τὰ γόνατα, περὶ ἣς συνηθείας ἐν τοῖς ἀνακτόροις ἐπανειλημμένως διμιλεῖ Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος ἐν τῇ ἐκθέσει του περὶ τῆς βασιλείου τάξεως.

⁶ Ετερος ἐπεκλήθη *Φιλομάτης*⁶ ἐκ τῆς συνηθείας νὰ φιλῇ τοὺς ὄφθαλμοὺς τοῦ προσφιλοῦ προσώπου, περὶ ἣς ἀλλαχοῦ διέλαβον⁷.

Τὸ ἐκ τῶν ἔγγραφων γνωστὸν παρωνύμιον *Βαρυπάτης* δηλοῖ τὸν ἔχοντα βῆμα βαρύ, ὥστε ὁ ἥχος αὐτοῦ βαδίζοντος νὰ ἀκούεται⁸, τὸ δὲ *Βαρύχειρ*⁹ τὸν ἔχοντα βαρεῖαν χεῖρα, ἐκεῖνον δῆλα δὴ οὗτον τὰ διὰ τῆς χειρὸς πλήγματα εἶναι ἰσχυρὰ καὶ ὀδυνηρά.

¹⁰ Η παράχοησις τέλος ἐδημιούργησε τὰ Βυζαντινὰ παρωνύμια *Σφαξαγγούρης*¹⁰ καὶ *Σφαξολάγηρος*¹¹.

Νικόλαον *Γαμίκον*¹² γνωρίζομεν ἐκ κατωϊταλικῶν ἔγγραφων. Τὸ παρωνύμιον δηλοῖ τὸν ἐπιφρεπῆ εἰς τὸ βινεῖν, συνώνυμον ἔχον τὸ παρὰ τὸ καυλὸς *Κανλέας*¹³, ἀφ' οὗ σήμερον ἐν Αἴτωλίᾳ κανλίτος, ἐν Μέσα Μάνῃ κανλιδώ-

1. Βυζ. Χρον., 10,42· 13,67· 17,67.

2. *Trincheria*, Syll., 382. 'Ο πωλῶν κύμινον ἐλέγετο κυμινᾶς, ὅπερ ἐπίθετον φέρεται παρὰ Κωνσταντίνῳ τῷ Πορφυρογεννήτῳ, ἐν τῷ ἔργῳ του Πρὸς τὸν ἴδιον υἱὸν Ρωμανόν, 208,13. Τὸ κύμινος (ὅ) δίδει ὁ da Somavera ἐν τῷ Λεξικῷ του, οὗτος δὲ λέγουσι καὶ οἱ Κερκυραῖοι καὶ οἱ Σάμιοι.

3. *Acta*, 4,278. Μοσχολίβανος, ἀντὶ μοσχολίβανο λέγουσιν ἐνιαχοῦ νῦν.

4. *Cusa*, I diplomi, 1,56.

5. *Acta*, 3,10.

6. Βυζ. Χρον., 17,246. *Acta*, 4,278. *Vogel-Gardthausen*, 107.

7. Φ. Κουκουλέ, Βυζαντινῶν τινῶν ἐπιθέτων σημασία καὶ δρθογραφία ('Επετ. Ἐταιρ. Βυζ. Σπουδ., 5,17).

8. *Acta*, 4,136,187· 5,39. Βλ. καὶ Φ. Κουκουλέ, "Ἐνθ' ἀν., 5,4.

9. *Acta*, 4,153. Διὰ τοῦτον σήμερον λέγομεν δτι ἔχει βαρὺ χέρι.

10. Βυζ. Χρον., 12,23.

11. Βυζ. Χρον., 5,39.

12. *Cusa*, I diplomi, 354. *Spatia*, Diplomi Greci Siciliani inediti, 414.

13. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 266,17· 357,10. Γ. Κεδρηνοῦ, Σύνοψ. Ιστορ., 2,254,1.

ης καὶ καύλιακας ἐν Καλαβρύτοις λέγεται ὁ περὶ τὰς γυναικας ἑπτοημένος.

Παρὸ δὲ τῷ ιστορικῷ Ἀγαθίᾳ ἀναγινώσκομεν «ὦ δὴ δνομα ἦν Ἰωάννης, Δακνᾶς δὲ αὐτὸν προσεπωνόμαζον»¹. Δακνᾶς εἶναι ὁ ἔχων τὴν συνήθειαν νὰ δαγκάνῃ², ὁ χοινῶς σήμερον δαγκαπάρης, ὅστις ἔδωκε τὸ σημερινὸν οἰκογενειακὸν ἐπίθετον Ζαγκαπάρης.

Παράλληλον πρὸς τὸ Δακνᾶς εἶναι ὁ Τζαγγρουνᾶς³, ὁ διὰ τῶν ὄντων ἀμύσσων.

Τὸ Κοντζομάνικος τῶν ἔγγραφων⁴ εἶναι ταῦτὸν τῷ Κοντομάνικος, ἔκεινος οὐτινος τὰ μανίκια τοῦ φορέματος εἶναι κοντά, ἐν φ Μανικοφάγος⁵ ἐλέχθη ὁ ὑπὸ δργῆς δάκνων τὰς χειρίδας τοῦ φορέματός του⁶, ἦν, φυσικά, σημασίαν ἔχει καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ Du Cange ἀναφερόμενον Μανικοφάτος (μανικοφάγος ;). Μανικαῖτης⁷ ἐλέχθη ὁ ἔχων κεκαυμένα τὰ μανίκια τοῦ φορέματός του, Κουρτοουβάκης⁸ δὲ ὁ συνηθίζων νὰ φορῇ τὰ σήμερον μὲν κοντοβράκια καλούμενα, κουρισοβράκια δὲ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους⁹.

Μαυροκαράκαλος¹⁰ θὰ ἐλέχθη τις ὡς συνηθίζων νὰ φορῇ μαῦρον καρακάλλιον, ὡς οἱ Βυζαντινοὶ ἐλεγον τὴν κουκούλαν τοῦ φορέματος.

Σαλοφακίολος¹¹ οὐχὶ ὁ κατὰ κανονικὸν τρόπον, ἀλλὰ σαλόν, ἦτοι τρελλόν, ἀκανόνιστον τουτέστι, φέρων τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς τον φακεώλιον.

Στραβοζωνάριος¹² ὁ συνηθίζων νὰ μὴ φέρῃ κανονικῶς τὴν ζώνην τοῦ φορέματός του, ἀλλὰ λοξῶς.

Μοναχὸς τις τέλος Σεραπίων παραδίδεται ὅτι ἐπεκαλεῖτο Σινδόνιος¹³, διότι «παρεκτὸς σινδονίου οὐδέποτε οὐδὲν ἄλλο περιεβάλλετο».

Πυρέκβολος¹⁴ ἐλέχθη ὁ χρησιμοποιῶν πυρέκβολον, νῦν πυρόβολον ἢ πρυνόβολον, πυρίτην δῆλα δὴ λίθον, ἵνα διὰ τῆς προστριβῆς αὐτοῦ καὶ τοῦ

1. Ἀγαθίου, Ιστορ., 242,17.

2. Όρα ὅτι τὸ Δάκης ἦτο παρωνύμιον τοῦ Κλέωνος, παραβαλλομένου πρὸς δάκνοντα κύνα.

3. Acta, 6,192. Σήμερον τσαγγρουνῶν σημαίνει διὰ τῶν ὄντων ἀμύσσων.

4. Acta, 6,155.

5. Λέοντος Γραμματικοῦ, Χρονογρ., 224,17. «Τρώγω τὰ μανίκια μου» σήμερον σημαίνει στενοχωροῦμαι πολύ. Βλ. Λαογραφίας, 4,317.

6. Acta, 1,371-3,162. Μάζαρι, Ἐπιδημία ἐν Ἀδου (Boissonade, Anecdota Graeca, 3,139).

7. Βυζ. Χρον., 10,74.

8. ΚΠ, 25,164.

9. ΒΒΠ, Β' Η, 8.

10. Κωνσταντόπουλος, σ. 339, ἀριθ. 660α.

11. Θεοφάνους, Χρονογρ., 1,112,8.

12. Βυζ. Χρον., 17,60.

13. Παλλαδίου Ἐλενουπόλεως, Ἡ πρὸς Λαῦσον ιστορία (PG, 34, 1180).

14. ΚΠ, 25,164.

παραγομένου σπινθῆρος ἀνάπτη. *Φιλοκυνηγήτης*¹ δ' ἐπεκλήθη τις ὡς ἀγαπῶν τὸ κυνήγιον.

Τὸ *Λαλάκων*² συνδετέον φαίνεται πρὸς τὸ ἀρχαῖον λάλαξ, τὸ σημαῖνον τὸν πολυλόγον, κατ' ἐμὲ δέ, ἀφ' οὗ ἡ κατάληξις -ων εἶναι μεγεθυντική, τὸν φωνακλᾶν.

'Εξ ἔγγραφου ἔχομεν τὸ παρωνύμιον *Πατιναδᾶς*³, ὅπερ δηλοῖ τὸν διασκεδαστὴν τὸν ἀνὰ τὰς ρύμας ψάλλοντα πατινάδας (matinatas). Τέλος δ' στιχοπλόκος *Στέφανος Φυσοπαλαμίτης*⁴ ἔλαβε τὸ παρωνύμιον ὡς συνεχῶς, πιθανῶς ὑπὸ ψύχους, φυσῶν τὰς παλάμας του, οὐχὶ δέ, ὡς φρονεῖ δὲ κατασκευάζων φοῦσκες (Blasenbalgfabrikant).

ΙΔ' - ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ ΣΥΝΔΕΟΜΕΝΑ ΜΕ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΝ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΝ

'Εκ κειμένων καὶ μολυβδοβούλλων μᾶς εἶναι γνωστὸν τὸ παρωνύμιον *Χρυσοβαλαντίτης*⁵, τὸ δηλοῦν τὸν ἔχοντα βαλάντιον μὲ χρυσᾶ νομίσματα, τὸν πλούσιον⁶, ἵσως δὲ τὴν αὐτὴν σημασίαν νὰ ἔχῃ τὸ ἐπ' ἵσης παραδεδομένον *Βαλάντιος*⁷, καὶ τὸ 'Υπερπυρᾶς⁸, δὲ πολλὰ ὑπέρπυρα, χρυσᾶ νομίσματα κεκτημένος, πρὸς δὲ καὶ τὸ *Λογαρᾶς*⁹, δὲ πολὺ λογάριον, ἥτοι πολλὰ χρήματα κεκτημένος, φ' συνωνυμεῖ τὸ *Πλουσιᾶνος*¹⁰, ἐν φ' ἀντιστρόφῳς 'Αβαλάντης¹¹ εἶναι δὲ ἐστερημένος βαλαντίου, δὲ πτωχός.

'Ἐν τῷ ἔργῳ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου περὶ τῆς βασιλείου τάξεως ἀναφέρονται ἐκκλησιαστικοὶ ὑπάλληλοι *Βαλαντᾶδες*¹² καλούμενοι, πιθανῶς, ὡς καὶ δὲ Reiske παρετήρησεν, οἱ τὸν σάκκον τῶν ἐκκλησιαστικῶν χρημάτων κρατοῦντες¹³.

1. Acta, 4,129.

2. Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, Πρὸς τὸν ίδιον νίὸν Ρωμανόν, 199,17. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 668,8. Βλ. καὶ Moritz, 2,55.

3. ΚΠ, 25,165,166.

4. Βλ. BZ, 20,284.

5. Μιχαὴλ Ψελλοῦ, 'Ἐπιστολαὶ (Κ. Σάθα, Μεσ. βιβλ., 5,296). Χωματιανός, 6,420.

6. Χρυσᾶ βαλάντια ἡ βαλαντίδια, ἥτοι βαλάντια περιέχοντα χρυσᾶ νομίσματα ἀναφέρει ἐπανειλημμένως ἐν τῇ 'Ἐκθέσει του Κωνσταντίνου δὲ Πορφυρογέννητος, 18,13· 68,14· 135,8.

7. Λέοντος Γραμματικοῦ, Χρονογρ., 302,4.

8. Βυζ. Χρον., 17,265.

9. Ζαμπέλιος, 176. Χωματιανός, 6,449. Hesselink-Pernot, Poèmes Prodomiques, 3,400ff.

10. Acta, 5,36.

11. Βυζ. Χρον., 12,39· 17,320. Μιχαὴλ Γλυκᾶ, Βίβλος χρονική, 573,5.

12. Κωνσταντίνου Πορφυρογεννήτου, 'Ἐκθεσις, 801,12.

13. 'Ἐνθ' ἀν., 2,902.

⁷ Εντελῶς σκωπτικὸν εἶναι τὸ *Βαλαντᾶς*, τὸ κατὰ τὸν Κυρήνης Συνέσιον ἀποδοθὲν εἰς τινα, δστις, δφείλων ὡς πρόστιμον χρηματικὸν ποσόν, παρουσίασε κατὰ τὴν πληρωμὴν αὐτοῦ δύο βαλάντια, ἐξ ὧν τὸ μὲν ἐν περιεῖχεν δβολοὺς χαλκοῦς, τὸ δ' ἔτερον στατῆρας χρυσοῦς καί, ἐπιδεικνύων τὸ πρῶτον, παρέδωκε τὸ δεύτερον¹. *Γοργόπλουτος*² τέλος ἐπεκλήθη τις ὡς δι' ἐπιτηδείων μέσων ταχέως πλουτήσας.

Τὴν οἰκονομικὴν εὑρωστίαν δηλοῦσι τὰ παρωνύμια *Πενταφουστάνης*³, ὁ κεκτημένος πέντε φουστάνια, ἥτοι φορέματα⁴, *Τριαλώνης*⁵ καὶ *Πολυαλώνης*⁶, ἐν φ τὴν πτωχείαν τὰ *Πεντάφολλος*⁷, ὁ πέντε μόνον φόλλεις κεκτημένος, *Γυμνὸς*⁸ καὶ *Μονδσκυλλος*⁹, ὁ ἕνα καὶ μόνον κυνηγετικὸν κύνα κεκτημένος, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς πλουσίους τοὺς τρέφοντας πλῆθος θηρευτικῶν κυνῶν.

ΙΕ' - ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ ΕΚ ΤΗΣ ΠΡΟΣ ΚΛΟΠΗΝ ΚΑΙ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΙΝ ΤΑΣΕΩΣ ΣΧΗΜΑΤΙΣΘΕΝΤΑ

¹⁰ Εν τῇ ἐπιδημίᾳ ἐν "Ἄδου τοῦ Μάζαρι ἀναφέρεται τις Ἀρπαζάκιος, «δν οὗτως ἐκάλουν διὰ τὸ πλεονεκτεῖν»¹⁰. *Βαρυπράτης*¹¹ δ' ἐκλήθη ἔτερος ὡς πωλῶν εἰς ὑπερβολικὴν τιμήν.

¹² Εν ἐγγράφῳ τοῦ 1262 ἀναφέρεται τις *Βοϊδοφάγος*¹², ὁ κλέπτων δῆλα δὴ τοὺς βοῦς τοῦ πλησίον του, ὁ τῶν σημερινῶν Ναξίων *Βουδοφάς*, συνώνυμον ἔχων τὸ *Βουπλανᾶς*¹³, ὅπερ σημαίνει τὸν ἀποκόπτοντα ἀπὸ τῆς ἀγέλης καὶ κλέπτοντα τοὺς βοῦς τῶν ἄλλων.

1. Συνεσίου Κυρήνης, Ἐπιστολαί, ἐπιστ. 127, σ. 715 (Hercher).

2. Ανωνύμου, Θαύματα ἀγίου Εὐγενίου (Α. Παπαδοπούλου - Κεραμέως, *Fontes historiae imperii Trapezuntini*, 141,17).

3. Acta, 6,252.

4. Ως γνωστόν, φουστάνιν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἦτο εἶδος ὑφάσματος, τὸ δ' ἐξ αὐτοῦ φόρεμα ἐκαλεῖτο φουστάῖνον καὶ φουστάνιον. Φουστάῖνα τότε ἐφόρουν καὶ οἱ ἀνδρες.

5. Acta, 4,226.

6. Acta, 5,21.

7. Acta, 4,184.

8. Βυζ. Χρον., 10,25.

9. Trincheria, Syll., 152.

10. Bl. Boissonade, *Anecdota Graeca*, 3,143.

11. Acta, 5,16. Τὸ ἐπίθετον, οὐχὶ δρθῶς, ἐν σελ. 18 παραδίδεται ὡς *Βαρυπράτης* καὶ ἐν σελ. 20 ὡς *Βαρυπράτης*.

12. Acta, 5,50. Κακῶς αὐτόθι καὶ ὡς *Βαδαφάγος* παραδίδεται.

13. Acta, 5,38.

Κατὰ τὸ Βοῦδοφάγος ἔχομεν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους καὶ *Μαλοφάγος*¹ καὶ *Μαλοφαγᾶς*², δὲ κλέπτων τὰ μῆλα, τὰ πρόβατα τῶν ἄλλων, ὡς καὶ *Γαιδαροφαγᾶς*³, δὲ τοὺς ὅνους τῶν ἄλλων ἴδιοποιούμενος.

*Ηλασοέλαδος*⁴, *Έλασοέλαδος* δῆλα δή, ἐλέχθη τις ὡς κλέπτων τὸ ἔλαιον τοῦ ἄλλου, δὲ καὶ *Κλεψολάδης*⁵, δὲ κοινῶς νῦν *Κλεφτολαδᾶς*.

Κακὴ ὑπῆρχε συνήθεια κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, πρὸς ἐκδίκησιν, ἥντα κόπτῃ ἥντα καίη τις τὰ δένδρα ἥτην καλύβην, τοὺς πρὸς ἄλωνισμὸν στάχυνς ἥ καὶ τὸν ἄλωνισθέντα ἥδη σῖτον, παρὰ τὰς ἐπιβαλλομένας ποινὰς ὑπὸ τῶν νόμων, καθ' οὓς «δὲ καίων ὅρος (= δάσος) ἄλλότριον ἥ κόπτων δένδρα ἄλλότρια εἰς τὸ διπλάσιον καταδικάζεται»⁶, «δὲ καίων σωρὸν σίτου ἔξω πόλεως χειροκοπεῖται»⁷.

Ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὰ ἔξης παρωνύμια ἐσχηματίσθησαν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους: *Κανσαλώνης*⁸, *Καψοκαλύβης*⁹, *Καψορρύμης*¹⁰, *Κοψαμπέλης*¹¹ καὶ *Κοψοδάσος*¹².

ΙΓ' - ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙ ΤΟ ΣΩΜΑ ΕΙΗΜΕΛΕΙΑΝ ΤΗ ΤΟ ΑΤΗΜΕΛΗΤΟΝ ΔΕΙΚΝΥΟΝΤΑ

Σκάμμα κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους ἐλέγετο ἥ κοινῶς σαλουνάδα. Κατὰ ταῦτα *Ἐσκαμματισμένος*¹³ θὰ ἐκλήθη τις ὡς ἐπιμελῶς σκαμματιζόμενος, ἥτοι σαλουνιζόμενος.

Οἱ Βυζαντινοί, μακρὰν τρέφοντες κόμην, τὴν περιεποιοῦντο κτενίζοντες

1. *Trincheria*, Syll., 183.

2. *Ζαμπέλιος*, 165.

3. *Ζαμπέλιος*, 177.

4. -*Trincheria*, Syll., 184.

5. *Ζαμπέλιος*, 168.

6. W. Ashburner, *The Farmer's Law* (*Journal of Hellenic Studies*, 30,105). Σύνοψις (Σάθα), 400,8.

7. *Ἀρμενοπόνκον*, *Ἐξάβιβλος*, 6,12,4.

8. Νικήτα Χωνιάτον, Χρον. διήγ., 551,11· «μάλιστα δὲ τὰς ἄλωνας ἐλυμαίνετο (ὁ Ἀλέξιος) ὅθεν καὶ Κανσαλώνης ἐκέλητο».

9. *Acta*, 3,235. «Ἐν Οίνοῦντι τῆς Λακεδαιμονίου σήμερον *Καψοκαλύβης* λέγεται ὁ φιλότιμος ὁ καὶ τὴν καλύβην του καίων, ἵνα περιποιηθῇ τοὺς φίλους, ἐν ᾧ ἐν *Ἄθηναις Καψοκαλύβας* καλεῖται ὁ ἀνέστιος».

10. Ζωναρᾶς, ἐν Ράλλη - Ποτλῆ, Σύνταγμα, 3,321. Σ. Παπαδημητρίου, *Theodoros Prodromos*, 206 - 208 καὶ 293 - 294.

11. *Ζαμπέλιος*, 178.

12. *Ζαμπέλιος*, *Ἐνθ* ἀν.

13. *Acta*, 1,196· 6,216.

αὐτήν· ἐντεῦθεν τὰ παρωνύμια *Καλοκένης*¹ καὶ *Καλοκένιστος*², ὃν ἐπιτατικὸν τὸ *Πεντακένης*³.

Συχνὰ κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους συναντῶμεν τὸ ἐπίθετον *Φιλόκαλος*⁴ ἢ *Φιλοκάλιος*⁵ ἢ *Φιλοκάλης*⁶ ἢ *Φιλοκαλῆς*⁷, πρὸς δήλωσιν τοῦ φιλοκάλου, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ *Διαβολομάλλης*⁸, τὸ δηλοῦν τὸν λίαν ἀτημέλητον τὴν κόμην ἔχοντα. Παρὰ τὸ *Φιλόκαλος* πβ. καὶ τὸ *Φιλώφραιος*⁹.

Εἰς τὴν ἀνωτέρῳ κατηγορίαν ὑπακτέα καὶ τὰ ἔξῆς παρωνύμια· *Λυγηρός*¹⁰, ὁ εὐλύγιστον σῶμα ἔχων, *Καμαρωμένος*¹¹, ὁ ἀκκιζόμενος, *Κουρτεσᾶς*¹², ὁ κομψευόμενος, καὶ *Φουδούλης*¹³, ὁ συνωνυμῶν πρὸς τὸ ἀνωτέρῳ *Κουρτεσᾶς* καὶ τὸν ὠραῖον σημαίνων. Τούτοις παράγραψε καὶ τὸ *Ἐρωτικός*¹⁴.

Τὴν πρὸς καθαριότητα φροντίδα δεικνύοντοι τὰ Βυζαντινὰ ἐπίθετα *Καθαρός*¹⁵, *Καθάρειος*¹⁶ καὶ *Σπαστρικός*¹⁷, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ *Ρυπαρός*¹⁸, *Βρομερός*¹⁹ καὶ *Λυγδέας*²⁰, οἵς προσγραπτέα τὰ *Ψειρῆς*²¹ ἢ *Ψειρίτοης*²², *Κατισιδώνης*²³, *Τζίμπλης*²⁴ καὶ *Μυξιάρης*²⁵.

1. Acta, 4,38. Βαλσαμών, ἐν Ράλλη - Ποτλῆ, Σύνταγμα, Κανὼν ΙΓ' τῆς ἐν Χαλκηδόνι Δ' Συνόδου, 2,257.

2. Trincheria, Syll., 423.

3. Schlumberger, Sceaux byzantins, ἐν τῇ Rev. Num., 1905, σ. 335.

4. Trincheria, Syll., 150. Acta, 6,257.

5. Νικήτα Χωνιάτου, Χρον. διῆγ., 749,4.

6. Ἀννης Κομνηνῆς, Ἀλεξιάς, 1,440,6.

7. Κωνσταντόπουλος, σ. 114, ἀριθ. 412.

8. Acta, 5,59.

9. Μιχαὴλ Γλυκᾶ, Βίβλος χρον., 566,1.

10. Βυζ. Χρον., 17,49.

11. ΚΠ, 25,164.

12. Acta, 1,374.

13. Acta, 1,375.

14. Κωνσταντόπουλος, σ. 355, ἀριθ. 623β καὶ σ. 288, ἀριθ. 94β.

15. Βυζ. Χρον., 17,94. Acta, 1,371,372.

16. Ζαμπέλιος, 180. Acta, 6,173.

17. Trin ch., Syll., 174. Βυζ. Χρον., 17,61. Vogel-Gardthausen, 45.

18. Σ. Παπαδημητρίου, ἐν Βυζαντ. Χρον., 5,729.

19. Tebtunis Papyri, 61 (a),20.

20. Βυζ. Χρον., 10,32· 13,13.

21. L. Petit, Le monastère de notre Dame de Pitié (Izstwestija, 6,45).

Τὸ φθειριάρης ὡς ὅβρις παρὰ Προδρόμῳ (Hesseling-Pernot, Poèmes Prodromiques, 3,355). Τὰ *Ψειρῆς* καὶ *Ψειράκης* εἶναι καὶ σημερινὰ οἰκογενειακὰ ἐπίθετα.

22. Συμεὼν *Ψειρίτοης* σημειοῦται ἐν κώδικι τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης τῶν Αθηνῶν, ὥπ' ἀριθ. 886, ΙΕ' αἰῶνος (σελ. καταλόγου χειρ. 160).

23. Acta, 4,407. Ἐκ τοῦ Κατισιδώνης τούτου, τοῦ συνωνύμου πρὸς τὸ κασσίδης, τὸ ἐν Ἀνδρῷ καὶ Τήνῳ σημερινὸν ἐπίθετον *Κασδώνης*.

24. Βυζ. Χρον., 17,51.

25. Οἱ συνεχίζοντες τὸν Θεοφάνη, 699,13. Ἐννοεῖται δτι τὸ παρω-

ΑΛΛΑ ΤΙΝΑ ΠΑΡΩΝΥΜΙΑ

Ἐν ἔγγραφῳ τοῦ 1213 ἀναφέρεται τις *Βαρυκαλῆγης*¹, ὡς συνηθίζων νὰ φορῇ βαρέα ύποδήματα, καλίγια, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰ φελλοκάλιγα. *Καθαρομανδήλης*² θὰ ἐπεκλήθῃ τις ὡς διατηρῶν καθαρὸν τὸ μανδήλιόν του, ἢτοι τὸ προσόψιον ἢ τὸ ἐπικάλυμμα τῆς τραπέζης του, *Μονοσάνδαλος*³ δι' οἰονδήποτε λόγον ἀποβαλὼν τὸ ἔτερον τῶν σανδαλίων του, *Φαγοσπίτης*⁴ δι' ἀσωτίαν τὴν οἰκίαν του ἀπεμπολήσας, τὴν αὐτὴν δὲ περίπου σημασίαν θὰ είχε καὶ τὸ *Φαγομόδης*⁵, δι' κατασπαταλήσας δῆλα δὴ τὴν μοδίων ἔκτασιν ἔχουσαν κτηματικὴν περιουσίαν του. Τὸ *Ψωμοζούλης*⁶ δηλοῖ τὸν ἔργαζόμενον ἄνευ μισθοῦ καὶ μόνον τροφοδοτούμενον, τὸν τῶν σημερινῶν Ροδίων *Ψωμόδουλον*, τὸ δὲ *Ξηρόψωμος*⁷ καὶ *Ξηροψώμης*⁸ τὸν μὴ τρώγοντα πολυτελῆ φαγητά, ἀλλ' εἰς ξηρὸν ἀρτον ἀρκούμενον. Παρωνύμια δ' ἀσφαλῶς είναι καὶ τὰ *Καλοαλεύρης*⁹ καὶ *Καλοπτυάρης*¹⁰.

*Διγυνναίκας*¹¹ ἐπεκλήθῃ τις ὡς ἔχων, κατὰ τὴν τότε παρὰ πολλοῖς συνήθειαν, δύο γυνναῖκας, τὴν νόμιμον καὶ τὴν παλλακήν, *Κακόστρατος*¹² δι' οὐχὶ τὴν εὐθεῖαν ἐν τῷ βίῳ του ἀκολουθῶν ὅδόν, ὡς κοινῶς λέγομεν «κεῖνος ποὺ παίρνει κακὸ δρόμο», *Καλοοιτάρης*¹³ δι' ἔχων καλῆς ποιότητος οἶνον, ὅστις καὶ *Καλοκρασᾶς* θὰ ἐλέγετο, ἀφ' οὗ ἔχομεν μνημονευομένην γυνναῖκα μὲ τὸ ἐπώνυμον *Καλοκρασοῦ*¹⁴, *Κακοεβδόμαδος*¹⁵ ἐκεῖνος εἰς ὃν τις καταρᾶται νὰ διέλθῃ κακὴν 'Εβδομάδα' πβ. τὰς σημερινὰς ἀράς· «κακή σου μέρα», «κακή

νύμιον κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους, ὡς καὶ σήμερον τὸ μυξιάρης καὶ μύξης, ἀδήλου καὶ τὸν μωρόν. 'Ο Εὐστάθιος, Παρεκθ., 1761, 19, ἔγραψε· «εἰς μωρίαν διέσκωπτον τοὺς ρεομένους ἐκ τῶν μυκτήρων». Βλ. καὶ Γ. Χατζιδάκι, MNE, 2, 527.

1. Acta, 6,164.
2. Acta, 6,256.
3. Βίος τοῦ ἀγίου Θεοδώρου (Θ. Ἱωάννον, Μνημεῖα ἀγιολογικά, 443).
4. ΚΠ, 25,167.
5. Acta, 1,481.
6. Acta, 6,58,160.
7. Βυζ. Χρον., 10,46.
8. Βυζ. Χρον., 17,95.
9. Ζαμπέλιος, 177.
10. ΚΠ, 25,164.
11. ΚΠ, 25,165.
12. Trincheria, Syll., 296.
13. Acta, 4,54.
14. ΚΠ, 25,166. Γεώργιος Κρασάκης φέρεται ἐν ἔγγραφῳ τοῦ 1318.
15. Cusa, I diplomi, 322. Spata, Diplomi Greci Siciliani inediti, 56.

σου βδομάδα»· *Μεσονύκτης*¹ ὁ κατὰ τὸ μεσονύκτιον περιφερόμενος, *Παρδοφαγωμένος*² ὁ ύπο πάρδου, ἥτοι πάνθηρος δηχθεὶς καὶ *Προφούρης*³ ὁ εὐχαρίστως τρώγων προφούρη, νῦν προφούρης, ἀρτίδια δῆλα δὴ ἐκ ζύμης μὴ ὑποστάσης τελείως τὴν ζύμωσιν, φουρνιζόμενα δὲ πρὸν γίνῃ τὸ φούρνισμα τῶν ἄρτων. Τέλος *Καλαμαρᾶς*⁴ θὰ ἐσκώφθῃ τις ὡς λόγιος.

ΦΑΙΔΩΝ Ι. ΚΟΥΚΟΥΛΕΣ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟΝ

· <i>Αβαλάντης</i> 90	· <i>Ασημομύττης</i> 69	· <i>Βουδοφᾶς</i> 91
· <i>Αβάσταγος</i> 74	· <i>Ασμικτός</i> 75	· <i>Βουκιᾶς</i> 85
· <i>Αβάστακτος</i> 74	· <i>Ασπρογένης</i> 65	· <i>Βουπλανᾶς</i> 91
· <i>Αβούκης</i> 84	· <i>Ασπρόβικωλος</i> 67	· <i>Βούστομος</i> 72
· <i>Αγαληανὸς</i> 75	· <i>Ασπρόμαλλος</i> 65	· <i>Βρομερὸς</i> 93
· <i>Αγέλαστος</i> 75	· <i>Αστραγαλῖνος</i> 82	· <i>Βροντισμένος</i> 68
· <i>Αγόνατος</i> 72	 	· <i>Βωβᾶς</i> 70
· <i>Αδράλεστος</i> 76	· <i>Βαλαντᾶς</i> 91	
· <i>Αἴλουρος</i> 78	· <i>Βαλάντιος</i> 90	· <i>Γαιδαροφαγᾶς</i> 92
· <i>Αλατοφάγος</i> 85	· <i>Βαλελάδης</i> 87	· <i>Γαληανὸς</i> 75
· <i>Αλεκτοράκης</i> 83	· <i>Βαρυβάστακτος</i> 74	· <i>Γαληνὸς</i> 75
· <i>Αλληλούϊας</i> 87	· <i>Βαρυκαλίγης</i> 94	· <i>Γάλλος</i> 69
· <i>Αλμοζωμᾶς</i> 85	· <i>Βαρυπάτης</i> 88	· <i>Γαμίκος</i> 88
· <i>Αλωπὸς</i> 79	· <i>Βαρυπράτης</i> 91	· <i>Γάττος</i> 78
· <i>Αμαγείρευτος</i> 86	· <i>Βαρύχειρ</i> 88	· <i>Γεμᾶτος</i> 73
· <i>Αναφαγᾶς</i> 84	· <i>Βεελζεβούλ</i> 76	· <i>Γεμιστὸς</i> 73
· <i>Ανδράλεστος</i> 76	· <i>Βελζεβούλης</i> 76	· <i>Γεράκης</i> 83
· <i>Ανθρωποφάγος</i> 75	· <i>Βερζεβούλης</i> 76	· <i>Γκαμέλας</i> 79
· <i>Αοινος</i> 86	· <i>Βήχας</i> 71	· <i>Γλυκὺς</i> 76
· <i>Απλούχειρ</i> 76	· <i>Βήχως</i> 71	· <i>Γογγύλης</i> 73
· <i>Αποστούπης</i> 68	· <i>Βοϊδίταης</i> 73	· <i>Γολιάθ</i> 73
· <i>Αργυρομύττης</i> 69	· <i>Βοϊδομάτης</i> 64	· <i>Γομᾶτος</i> 73
· <i>Αρκουδᾶκος</i> 79	· <i>Βοϊδοφάγος</i> 91	· <i>Γονατᾶς</i> 73
· <i>Αρπαζάκιος</i> 91	· <i>Βουβάλης</i> 73	· <i>Γονύφιλος</i> 88

1. Λέοντος Διακόνου, Χρονογρ., 135,20. Γ. Κεδρηνοῦ, Σύνοψ. Ιστορ., 2,445,24· 531,2.

2. Acta, 4,83,229.

3. P. Lemerie, Actes de Kutlumus, 143.

4. Κωνσταντόπολος, σ. 163, ἀριθ. 630 καὶ σ. 164, ἀριθ. 631. Δυνατὸν ἐν τούτοις εἶναι τὸ Καλαμαρᾶς νὰ εἶναι καὶ ἐπαγγέλματος δηλωτικόν.

- Γοργόπλουτος* 91   *Καλαμαρᾶς* 95   *Κοντοχέρης* 72
Γουρνομύττης 64   *Καλαμάτης* 64   *Κορεψογένης* 66
Γυμνὸς 91   *Κάλανδρος* 88   *Κοσσύφης* 82

Δαιμόνης 76   *Καλεπός* 87   *Κοτσοδάκτυλος* 69
Δαιμονίστης 76   *Καλοαλεύρης* 94   *Κοτσυφάκης* 82
Δακνᾶς 89   *Καλοβελόνης* 68   *Κότσυφας* 82
Διαβασημέρης 87   *Καλόγυρωμος* 76   *Κοῦκκος* 82
Διαβολομάλλης 93   *Καλοειδᾶς* 63   *Κουνούπης* 84
Διάβολος 76   *Καλοειδῆς* 63   *Κουρκομάλλης* 65
Διγυνναίκας 94   *Καλοκρασᾶς* 94   *Κουρούκης* 66
Δίκορος 67   *Καλοκτένης* 93   *Κουρούπης* 66
Δριμὺς 75   *Καλοκτένιστος* 93   *Κουρτεσᾶς* 93

‘Ελασοέλαδος’ 92   *Καλόμαλλος* 65   *Κουρτσουβάκης* 89
‘Εξαδάκτυλος’ 69   *Καλοοινάρης* 94   *Κουτσομάνικος* 89
‘Επταδαιίμων’ 76   *Καλοπτυάρης* 94   *Κουτσομύττης* 69
‘Επταπονάμηλος’ 79   *Καλοχαιρέτης* 76   *Κουτσοχέρης* 69
‘Ερωτικὸς’ 93   *Καμαρωμένος* 93   *Κουφὸς* 70
‘Εσκαμματισμένος’ 92   *Καμῆλος* 79   *Κοψαμπέλης* 92
Εύμορφογένης 66   *Κάμηλος* 79   *Κοψοδάσος* 92
Εύνοῦχος 69   *Καμμύτσης* 70   *Κοψόρραιος* 69

Ζαγαρομάτης 64   *Καπνογένης* 65   *Κοψοχείλης* 69
Ζαγκανιάρης 89   *Καπνὸς* 68   *Κρασάκης* 86, 94
Ζαρωμένος 69   *Καράμαλλος* 65   *Κροκόδειλος* 80
Ζουμᾶς 85   *Καρβώνοψις* 66   *Κύμινος* 88
Ζυφομούστης 87   *Κασδώνης* 93   *Κώνωψ* 84
Ζωμὸς 85   *Κατάκαλος* 76

‘Ηλασοέλαδος’ 92   *Καταλάχης* 87   *Λαβδὸς* 71

‘Ιεράκης’ 83   *Κατανάγκης* 87   *Λαγοδόντης* 79
‘Ιέραξ’ 83   *Κατσιδώνης* 93   *Λαγοπάτης* 80
‘Ιχθυοφάγος’ 85   *Καυκαλᾶς* 72   *Λαγὸς* 79

Καβάσιλας 77   *Καυκαλώνης* 92   *Λαλάνων* 90
Καθάρειος 93   *Καψοκαλύβας* 92   *Λαρδότυρος* 85
Καθαρομανδήλης 94   *Καψοκαλύβης* 92   *Λάρυγξ* 86
Καθαρὸς 93   *Καψορρύμης* 92   *Λιζιξ* 69
Καϊάφας 77   *Κεφαλᾶς* 72   *Λιψὸς* 68
Κακαῖδᾶς 63   *Κλαυσῆς* 78   *Λογαρᾶς* 90
Κακοβάσιλας 77   *Κλαψιάρης* 78   *Λουλούδης* 78
Κακοεβδόμαδος 94   *Κλεφτολαδᾶς* 92   *Λυγδέας* 93
Κακόξωμος 85   *Κλεψολάδης* 92   *Δυγηρὸς* 93
Κακοστάθης 77   *Κοκκαλᾶς* 72   *Δυκοδόντης* 80
Κακόστρατος 94   *Κολοκύθης* 74   *Δυκομάτης* 80
Κακοχριστοφόρος 77   *Κολοκύνθης* 74   *Δυκοπέτρος* 79

- Μαγουλάτος** 72
Μάγουλος 72
Μακρογένης 66
Μακρογόνης 73
Μακροπόδαρος 72
Μακροχέρης 72
Μακρυπόδης 72
Μαλλέας 66
Μαλοφαγᾶς 92
Μαλοφάγος 92
Μανικαῖτης 89
Μανικοφάγος 89
Μανικοφάτος 89
Μανρέας 66
Μανρογένης 65
Μανροζούμης 85
Μανροζώμης 85
Μανροκαράκαλος 89
Μανρομάτης 64, 67
Μανροπόδης 67
Μανρόποδος 67
Μανρόπονς 67
Μανρορράχης 67
Μανρός 66
Μανροτύρης 85
Μεγαλομύττης 72
Μειζομάτης 64
Μελαχροινὸς 66
Μεμανιωμένος 75
Μεσονύκτης 95
Μεταξωτὸς 68
Μικροκέφαλος 72
Μογγὸς 70
Μονοκυνθρᾶς 86
Μονόκωλος 71
Μονόματος 70
Μονοσάνδαλος 94
Μονόσκυλλος 91
Μονόφθαλμος 70
Μοσχολίβανος 88
Μούλα 79
Μουρμουρᾶς 78
Μουρμούρης 77
Μουρμουριάρης 78
Μουστακᾶς 66
Μουστακέας 66
Μυξιάρης 93
Μυστάκων 66
- Μωρόπταυλος** 74
Ναναινᾶς 87
Ξανθὸς 66
Ξηροψώμης 94
Ξηρόψωμος 94
Ξύσιης 75
Ξύστρης 75
Ὄνομάγονος 64
Παντεχνῆς 68
Παράδεισος 87
Παρασπόνδυλος 69
Παρασφόνδυλος 69
Παρδοφαγωμένος 95
Πασπαλᾶς 86
Πασταπᾶς 87
Πατιναδᾶς 90
Πειρασμὸς 76
Πεντακτένης 93
Πεντάφολος 91
Πενταφονοστάνης 91
Πετεινὸς 83
Πλατογένης 66
Πλατυπόδης 72
Πλατύπονς 72
Πλεμονιάρης 71
Πλουσιᾶνος 90
Ποδαρᾶς 72
Ποδοπάγονος 72
Πολυαλώνης 91
Πουλλομάτης 64
Πουλλοπόδης 84
Προγούλης 72
Προφούρηνης 95
Πυρέκβολος 89
Πυρρὸς 66
- Ραβδοκανάκης** 72
Ραψομάτης 70
Ρινότμητος 69
Ρυπαρὸς 93
- Σαλοφακίολος** 89
Σαμαμίνθης 80
Σατανᾶς 76
- Σαχλίκης** 78
Σγουρὸς 65
Σιγηρὸς 78
Σιλιγούδης 80
Σινδόνιος 89
Σκανδαλάρης 78
Σκάρτος 68
Σκληρὸς 70
Σκοτεινὸς 70
Σκοτίωψις 70
Σκουτελόπιης 64
Σκουτέλοψις 64
Σκοντέλωψ 64
Σκυλλοῖωάννης 81
Σκυλλομύττης 64
Σκύλλος 80
Σκωλήκης 80
Σπαστρικὸς 93
Σπαταλᾶς 76
Σπληνάριος 71
Σπληνιάρης 71
Στηθᾶτος 73
Στηθούνης 73
Στλιβοπετσᾶτος 67
Στλιβοπέτσης 67
Στραβάγγελος 70
Στραβοζωνάριος 89
Στραβοῖωάννης 70
Στραβομύττης 64
Στραβοπόδης 71
Στραβορρωμανὸς 70
Στραβὸς 70
Στραβοσκέλης 71
Στραβοσπόνδυλος 70
Στραβοτριχάρης 65
Στραβωτὸς 71
Στρογγυλὸς 73
Στρουμπῆς 73
Στρυφνὸς 74
Σφαξαγγούρης 88
Σφαξιλάγηνος 88
Σφηνοδαιίμων 76
Σφοδρὸς 75
- Τξαγγρουνᾶς** 89
Τξαμπλέας 70
Τξέτζης 70
Τξίμπλης 93

Τξιράκης	73, 80	Φάλκων	83	Χλωρόδες	67
Τξίρος	73, 80	Φαλκώνης	83	Χοιρέας	82
Τξίτζιρος	83	Φαρακλός	66	Χοιρογιάννης	82
Τίποτε	87	Φαρισσαῖος	77	Χοιρογιώργος	82
Τραυλός	70	Φαρκασής	86	Χοῖρος	81
Τραχηλᾶς	72	Φιλοκαλῆς	93	Χολοειδῆς	67
Τριαλώνης	91	Φιλοκάλης	93	Χολοήδης	67
Τρίκοιλος	86	Φιλοκάλιος	93	Χορτασμένος	86
Τρικωλάκης	71	Φιλόκαλος	93	Χρυσοβαλαντίτης	90
Τρικώλης	71	Φιλοκυνηγήτης	90	Χρυσοβελόνης	68
Τρίκωλος	71	Φιλομάτης	88	Χρυσοκέφαλος	68
Τριπόδης	71	Φιλώραιος	93	Χρυσόλαιμος	67
Τρίψυχος	67	Φοβερός	75	Χρυσομαλλᾶς	65
Τρυποκαρύδης	84	Φουδούλης	93	Χρυσομάλλης	65
Τρυπομύτιης	69	Φυρρο(γ)ένης	65	Χρυσοχέρης	68
Τοέτσης	70	Φυοοπαλαμίτης	90	Χωλδες	71
Τσουτσούνας	73			Χωριάτης	78
Τυφλός	70				
Υπερπυρᾶς	90				
Φαβᾶς	85				
Φάβας	85				
Φαβατᾶς	85				
Φαβάτσης	85				
Φαγᾶς	86				
Φαγομόδης	94				
Φαγοσπίτης	94				
Φακρασής	86				
Φαλακρός	66				
Φάλκης	83				